

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
INFORMATIKOS IR STATISTIKOS KATEDRA

OLGA MATEŽONOK

INTERNETINĖS VALDŽIOS (INTERNET
GOVERNANCE) SAMPRATA
IR TAIKYMO GALIMYBĖS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
prof. dr. A. Augustinaitis

Vilnius, 2008

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
INFORMATIKOS IR STATISTIKOS KATEDRA

INTERNETINĖS VALDŽIOS (INTERNET
GOVERNANCE) SAMPRATA
IR TAIKYMO GALIMYBĖS

Viešojo administravimo (Elektroninės valdžios administravimo) magistro baigiamasis
darbas

Studijų programa 62603S204

Vadovas

prof. dr. A. Augustinaitis

2008 12

Recenzentas

Atliko

EVAmn7-01 gr. stud.

O. Matežonok

2008 12 05

Vilnius, 2008

TURINYS

IVADAS.....	7
1. INTERNETO VALDYMO SAMPRATA	10
1.1. Interneto infrastruktūra ir standartizavimas	10
1.2. Interneto administracinė sandara.....	17
1.3. Internet valdymo atsiradimas ir samprata	18
1.4. Interneto valdžia ir savireguliacija	22
2. INTERNETO VALDYMO KŪRIMO ASPEKTAI	25
2.1. Interneto valdžios situacija ir modeliai	25
2.2. Interneto valdymo teisiniai aspektai.....	31
2.3. Interneto valdymo ekonominiai aspektai	37
3. INTERNETO VALDŽIOS PATIRTIS IR TAIKYMO GALIMYBĖS.....	40
3.1. Interneto valdžios situacija Europoje	40
3.2. Interneto valdžios aspektai Lietuvoje.....	42
4. INTERNETO VALDYMO PRAKTINIS TYRIMAS	46
IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....	53
LITERATŪRA.....	55
ANOTACIJA	58
SANTRAUKA	60
PRIEDAI.....	62

PRIEDAI

Priedas. Ekspertų apklausos anketa.....	63

LENTELĖS

1 lentelė. Požiūriai į IETF organizaciją.....	12
2 lentelė. Kai kurių šalių kodų netinkamas panaudojimas domenų vardams.....	14

PAVEIKSLAI

1 pav. Interneto architektūros lygiai.....	10
2 pav. ICANN organizacinė struktūra.....	25
3 pav. Pirmas alternatyvus Interneto valdymo modelis	28
4 pav. Antras alternatyvus Interneto valdymo modelis.....	29
5 pav. Ketvirtas alternatyvus Interneto valdymo modelis.....	30
6 pav. Interneto funkcionavimo proceso dalyviai ir informaciniai ryšiai tarp jų.....	38
7 pav. Tarpvalstybinis duomenų srautų paskirstymas.....	39
8 pav. Respondentų nuomonių apie Interneto valstybinio reguliavimo būtinumą pasiskirstymo diagrama	47
9 pav. Respondentų nuomonių apie tarptautinio organo, sprendžiančio klausimus, susijusius su Internetu, reikalingumą pasiskirstymo diagrama	48
10 pav. Ekspertų nuomonės apie tarptautinę Interneto valdymo kompetenciją pasiskirstymų diagrama	49
11 pav. Ekspertų nuomonių apie jiems priimtinausią Interneto valdymo modelį pasiskirstymo diagrama	50
12 pav. Ekspertų nuomonių apie faktorius, užtikrinančius efektyvų Interneto valdymo darbą pasiskirstymo diagrama.....	51

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas: Viename iš Veiklos Internetė Tarybos (*Internet Activities Board*) oficialiame dokumente nurodyta, kad internetas – „tai laisvas, tarpusavyje susietų autonominių tinklų, kurie komunikuoja tarpusavyje savanoriškai laikantis Interneto Standartų nustatytų protokolų ir procedūrų“¹. Daugelis mokslininkų pažymi, kad tokia išskaidyta ir decentralizuota interneto valdžia sąlygota žmonių, kurie sukūrė internetą, ideologija. Septinto dešimtmečio JAV intelektualai buvo už laisvą informacijos skleidimą, valstybės kontrolės minimizavimą, cenzūros panaikinimą, visišką savo minčių reiškimo laisvę ir t.t. To pasėkoje ir atsirado internetas, kokį mes jį dabar turime. Šios technologijos išplitimas leido įvykdyti revoliuciją daugelyje žmonijos gyvenimo sferų – nuo mokslo ir kultūros, iki karybos ir finansų. Iš kitos pusės, internetas tapo terpe, kur praktiškai be jokios kontrolės veikia kriminaliniai elementai, ekstremistai, teroristai, maniakai ir pan.².

Bet kuri sistema turi būti kontroliuojama centralizuotai. Pavyzdžiui, globalinė telefoninė sistema yra valdoma seniausios tarpvyriausybės organizacijos – Tarptautinės Telekomunikacijų Sąjungos (*International Telecommunication Union*), kuri buvo įkurta 1865 metais ir šiuo metu yra Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) struktūroje. Internetas turi kitą istoriją: jis oficialiai yra nekontroliuojamas, tiksliau, jo funkcionavimą ir vystymą palaiko kelios, formaliai viena su kita nesusijusios struktūros.

Interneto valdymą užtikrina nedidelė organizacijų grupė. Didžiausią dalį technologinių standartų kuria ir diegia Internetinė Bendruomenė (*Internet Society*) (ISOC) ir grupės, kurios veikia, vadovaujamos šios organizacijos – Interneto Architektūros Taryba (*Internet Architecture Board*) (IAB), Interneto Inžinerinio Reguliavimo Grupė (*Internet Engineering Steering Group*) (IESG), Operatyvinė Interneto Struktūrinio Aprūpinimo Grupė (*Internet Engineering Task Force*) (IETF) ir pan. Reikia pažymėti, kad šios grupės naudoja didelę autonomiją. Internetinė Bendruomenė (ISOC) buvo įsteigta 1992 metais JAV, kaip nevyriausybinių organizacija.

Kitus pasaulinio tinklo standartus kuria World Wide Web Consortium (W3C) organizacija. Jos darbe dalyvauja organizacijos, pats W3C personalas ir bet kurie suinteresuoti asmenys. Jie kartu tikrina atskirų technologijų efektyvumą ir pateikia rekomendacijas. W3C veikla yra panaši į IETF veiklą, tačiau W3C veikla koncentruojasi Tinklo standartų ir technologijų apjungimo srityse. Tai nevyriausybinių ir pelno nesiekianti organizacija.

Internetinių sričių vardų suteikimu užsiima Interneto vardų ir numerių priskyrimo asociacija (*Internet Corporation for Assigned Names and Numbers*) (ICANN), tiksliau jos padalinys – *Internet*

¹ Requirements for Internet Gateways. [interaktyvus], 1986, [žiūrėta 2008 06 23]. Prieiga per internetą: <http://www.ietf.org/rfc/rfc985.txt>.

² Abraitis B. V., Otas A. Informacijos privatumo ir saugumo būklės tyrimas

Assigned Numbers Authority. Daugelis galvoja, kad labiausiai Internetas yra valdomas šios nekomercinės organizacijos, kuri buvo sukurta 1998 metais JAV Administracijos iniciatyva. Tačiau ICANN valdo direktorių taryba, į kurią įeina 20 narių, atstovaujančių įvairias pasaulio valstybes. Visos šios interneto valdymo struktūros vadovaujasi savifinansavimo principu. ICANN yra atsakinga už interneto veiklos stabilumo užtikrinimą, daug dėmesio skiria konkurencijos prieigos prie interneto srityje skatinimui, iš vartotojų kylančioms iniciatyvoms, konsensuso paieškai ir veikia privataus-viešo sektorių bendradarbiavimo pagrindu.

Egzistuoja skirtingi požiūriai į Interneto valdymo sampratą. Telekomunikacijų specialistai interneto valdymą nagrinėja techninės infrastruktūros vystymosi požiūriu. Kompiuterinių technologijų specialistai didžiausią dėmesį kreipia į įvairių standartų, kalbų ir programinių priemonių (XML, Java ir pan.) kūrimą. Komunikacijų sferos specialistai akcentuoja informacijos apsaugos prastinimą. Žmogaus teisių gynimo aktyvistai interneto valdymą traktuoja įsitikinimų išreiškimo laisvės, privatumo užtikrinimo ir kitų pagrindinių asmenybės laisvių laikymosi principais. Teisininkai dažniausiai sutelkia dėmesį į jurisdikcijos ir ginčų sprendimo klausimus. Politikai dažniausiai kalba apie masinės informacijos priemones ir klausimus, kurie sudomina rinkėjus, pavyzdžiui, technologinis optimizmas (daugiau kompiuterių – didesnis išsilavinimo lygis) ir apie grėsmes (internetu saugumas, vaikų saugumas). Diplomatus visų pirma domina reguliavimo procesas ir nacionalinio saugumo interesų užtikrinimas.

Kai kurios šalys, pagrįsdamos JAV ir Europos Sąjungos šalis, užima poziciją, kad Interneto valdymas turi būti tik techniniu aspektu ir tęsti nusistovėjusią praktiką. Šio valdymo proceso centre turi būti ICANN organizacija, kuri užtikrina Interneto reguliavimą šiuo metu.

Tačiau eilės valstybių grupė, vadovaujama Kinijos ir taip vadinamos „20 grupė“ (Brazilija, Pietų Afrikos Respublika, Indija ir kt.) užima priešingą poziciją. Jų požiūriu, Interneto valdymas turi apimti žymiai daugiau klausimų, įskaitant kovą su spamu (nepageidaujama elektronine korespondencija), nepageidajamų turinių ir kt. Faktiškai, tokia pozicija sąlygoja cenzūros įteisinimą Internetu. Šios šalys siūlo perduoti Interneto valdymą vienai iš tarptautinių organizacijų, kuri veiktų kaip JTO padalinys.

Tarptautinis bendradarbiavimas tampa vis svarbesnis vykstant globalizacijos procesams. Lietuvai esant ES bei NATO bendra struktūrine dalimi vis labiau ryškėja standartų, rinkos reguliavimo taisyklių, skirtingų praktikų suderinimo poreikis. Vis svarbesnis tampa dalyvavimas kitų tarptautinių organizacijų veikloje. Aktyvus bendradarbiavimas tarptautinėje arenoje sudaro sąlygas spartesnei ryšių sektoriaus ir informacinės visuomenės plėtrai Lietuvoje. Tarptautiniu mastu nagrinėjami informacinės visuomenės plėtros klausimai peržengia vienos šalies jurisdikcijos ribas, yra aktualūs kiekvienai tarptautinės bendrijos narei, todėl Lietuva turi planų 2010 m. Interneto valdymo forumo (*Internet Governance Forum*) IGF surengti Vilniuje.

Šiame darbe pabandyta apžvelgti Interneto valdymo atsiradimo prielaidas, jo būtinumą ir tokios valdžios vystymosi Lietuvoje padėtį bei perspektyvas.

2005 m. birželio 14–17 d. Interneto valdymo darbo grupės (IVDG) susitikime Ženevoje, buvo pasiūlyta sudaryti naują Interneto valdymo modelį. Naujasis modelis turėtų būti grindžiamas šiais principais³: jis neturėtų pakeisti esamų mechanizmų arba institucijų, bet turėtų remtis esamomis interneto valdymo struktūromis, ypač pabrėžiant visų suinteresuotų šalių, dalyvaujančių šiame procese: vyriausybių, privačiojo sektoriaus, pilietinės visuomenės ir tarptautinių organizacijų, papildomumą; naujasis valstybinio ir privačiojo sektorių bendradarbiavimo modelis turėtų prisidėti prie interneto tvaraus stabilumo ir tvirtumo tinkamai sprendžiant viešosios politikos klausimus, susijusius su pagrindiniais interneto valdymo aspektais. Šiuo metu nėra pakankamai išanalizuoti internetinės valdžios modeliai, jų privalumai, trūkumai, taikymo galimybės, o taip pat jų taikymo aspektai Lietuvoje, kaip ES narėje.

Darbo problema: Šiuo metu Interneto valdymo tyrimai dažniausiai atliekami teisiniu aspektu. Tačiau labai mažai yra liečiami tokie Interneto valdymo aspektai kaip infrastruktūriniai ir ekonominiai.

Darbo objektas: Interneto valdymo samprata ir jos modeliai.

Darbo tikslas: Interneto valdymo atsiradimo istorija, jo sampratos teoriniai aspektai bei modeliai: modelių privalumai ir trūkumai.

Darbo uždaviniai: Siekiant minėto darbo tikslo suformuluoti šie pagrindiniai darbo uždaviniai:

- apžvelgti Interneto valdymo sąvoką, jos atsiradimo istoriją bei vystymąsi;
- pateikti pagrindinius Interneto valdymo modelius, nustatant jų privalumus ir trūkumus;
- tyrimo pagrindu nustatyti pagrindines Interneto valdymo vystymosi tendencijas;
- apibendrinti tyrimo rezultatus ir pateikti rekomendacijas Interneto valdymo modeliui.

Darbo metodai: Kadangi Interneto valdymas pagal savo specifiką yra susijęs su įtaka sunkiai apčiuopiamiems ir išmatuojamiems dalykams: socialinių, ekonominių aspektų formavimui ir pan.- tai tyrimui pasirinktas kokybinis tyrimo metodas: teorinės medžiagos (dokumentų, straipsnių ir kt.) analizė bei kokybinis tyrimo metodas: ekspertinė apklausa.

Darbo struktūra: Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu pateikta Interneto valdymo samprata, jo atsiradimo būtinumas, ryšys su pačia Interneto infrastruktūra. Antroje dalyje nagrinėjami Interneto valdymo galimi modeliai bei analizuojamos jų taikymo galimybės, kurias lemia politiniai, ekonominiai bei teisiniai aspektai. Trečioje dalyje apžvelgiama internetinės valdžios situacija Europoje ir Lietuvoje. Ketvirtoje dalyje nagrinėjamas ekspertų požiūris į Interneto valdymo būtinumą ir jo diegimo galimus variantus.

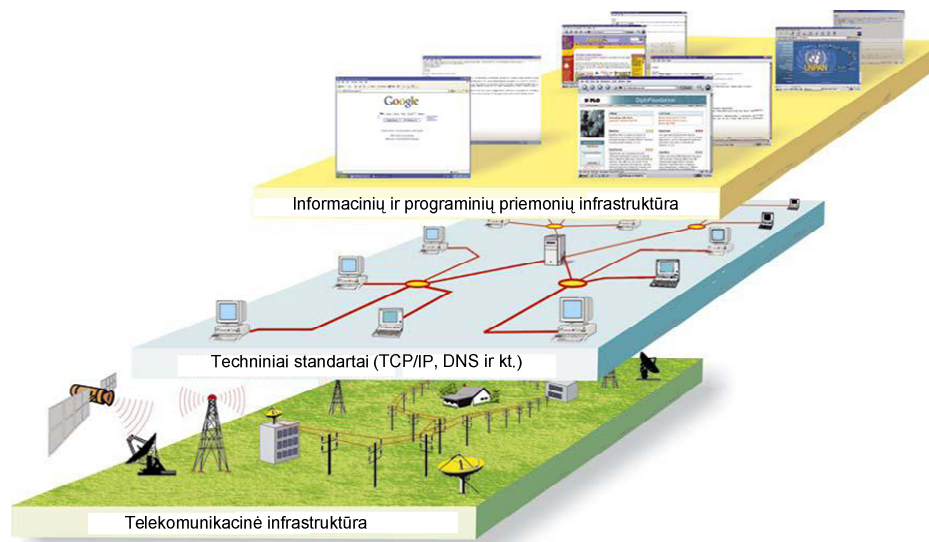
³ Background report of the Working Group on Internet Governance. [interaktyvus], 2005, [žiūrėta 2008 06 24]. Priega per internetą: <http://www.wgig.org/docs/BackgroundReport.pdf>

1. INTERNETO VALDYMO SAMPRATA

1.1. Interneto infrastruktūra ir standartizavimas

Infrastruktūra ir standartizavimas, tai iš esmės techniniai klausimai, susiję su Interneto funkcionavimu. Problemas, susijusias su infrastruktūra ir standartizavimu, galime suskirstyti į dvi dalis. Pirma grupė, tai svarbiausi klausimai, be kurių nei Internetas, nei WWW negalėtų egzistuoti ir juos galime atvaizduoti trimis sluoksniais (1 pav.):

- telekomunikacinė infrastruktūra, kuria perduodami informaciniai srautai.
- techniniai standartai ir paslaugos – infrastruktūra, kurios dėka veikia Internetas (TCP/IP, DNS, SSL).
- turinio ir taikymo standartai (HTML, XML).

1 pav. Interneto architektūros lygiai

Kitą problemų grupę sudaro klausimai, susiję su interneto infrastruktūros saugaus ir stabilaus funkcionavimo užtikrinimu (saugumas, duomenų kodavimas, apsauga nuo spamo ir pan.).

Informacinių srautų perdavimas vykdomas telekomunikacinio lygio pagalba. Bet kokios naujos telekomunikacinių priemonių reguliavimo priemonės neišvengiamai įtakoja Internetą. Telekomunikacinė struktūra yra reguliuojama eilės valstybinių ir privačių organizacijų kaip nacionaliniame taip ir tarptautiniame lygiuose.

Tradiciškai tarptautines telekomunikacijas koordinavo Tarptautinė elektroninio ryšio sąjunga (*International Telecommunications Unit*, ITU) – tarptautinė organizacija, kuri užsiima standartų, naudojamų telekomunikacijų srityje, kūrimu, santykių tarp nacionalinių operatorių reguliavimu, radijo dažnių ir palydovų padėčių paskirstymu. Tačiau vėliau telekomunikacijų sferoje įsivyravo liberalus požiūris, kuris buvo formalizuotas 1997 metais Pasaulinės prekybos organizacijos rėmuose priimtame

pagrindinių telekomunikacijų susitarime⁴. Jis vyriausybėms nustato pagrindinių telekomunikacinių paslaugų tiekėjų reguliavimo taisykles. Pagrindinis tiekėjas kontroliuoja pagrindines technines valstybinio tinklo, kurį negalima dubliuoti dėl ekonominių, techninių ir kitų priežasčių, priemones. Šis susitarimas reikalauja iš vyriausybių imtis priemonių užtikrinti tai, kad pagrindiniai tiekėjai nesiimtų tokių antikonkurencinių priemonių, kaip tarpusavio finansavimas, informacijos, gautos iš konkurentų panaudojimas arba konkurentams neleisti naudotis jiems reikalinga technine informacija. Vyriausybės turi užtikrinti galimybę tiekėjams prisijungti prie bet kurios tinklo vietos, jei tai leidžia techninės galimybės.

Tokiu būdu šio susitarimo rezultate buvo panaikinta pilna ITU, kaip pagrindinės institucijos, kuriančios telekomunikacijų standartus, monopolija. Pavyzdžiui, po šio susitarimo Europos telekomunikacijų standartizacijos institutas (*European Telecommunications Standards Institute* - ETSI⁵) sukūrė GSM standartą, Elektrotechnikos ir elektronikos inžinierių institutas (*Institute of Electrical and Electronics Engineers* - IEEE⁶) – WiFi standartą, o anksčiau minėta IETF – TCP/IP standartą. Tačiau daugelis išsivysčiusių šalių, kurių vyriausybės yra telekomunikacinių priemonių savininkės, susidūrė su nelengva užduotimi – kaip liberalizuoti paslaugų rinką ir padaryti ją labiau efektyvesne, o tuo pačiu išsaugoti svarbų biudžetinių įplaukų šaltinį. Manoma, kad tarptautinė pagalba, palaipsninis reformos ir liberalizacijos proceso susiejimas su visuomeniniais interesais galėtų padėti išspręsti šią problemą.

Diskusija apie tinklo protokolus parodė, kad standartai nustoja būti „kitų priemonių politika“⁷. Vyriausybės įsikišimas į verslą ir technologijas (pavyzdžiui, saugumo normų nustatymas ar antimonopolinės veiklos ribojimas) paprastai suvokiamos kaip reiškinys, turintis politinę ir visuomeninę reikšmę; tuo pačiu, techniniai standartai paprastai laikomi socialiai neutraliais, o todėl nėra įdomūs istorijai. Tačiau techniniai sprendimai turi toli siekiančias ekonomines ir socialines pasekmes, keičia balansą tarp konkuruojančių įmonių ir riboja vartotojų laisvę. Bandymai nustatyti oficialius standartus vienos ar kitos sistemos kūrėjams suteikia visuomeninį aspektą.

Daugiausia Interneto valdymo klausimų yra susiję su techninių standartų lygiu. Šie klausimai paprastai nagrinėjami siaurąja ir plačiąja prasme. Siaura prasme nagrinėjami klausimai, susiję su techniniais standartais ir paslaugomis (TCP/IP, DNS ir centriniai serveriai), o plačiąja – klausimai, susiję su komerciniais Interneto infrastruktūros aspektais, įskaitant klausimus, susijusius su interneto paslaugų tiekėjais ir plačiajuosčio ryšio tiekėjais.

⁴ Guide to the Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy. [interaktyvus], 1999, [žiūrėta 2008 07 10]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/amc/en/domains/guide/#a1>

⁵ www.etsi.org

⁶ www.ieee.org

⁷ ICANN and Internet Governance: Getting Back to Basics. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 08 18]. Prieiga per internetą: http://www.cdt.org/dns/icann/20040713_cdt.pdf.

Iš visų organizacijų, susijusias su Interneto valdymo klausimais, dažniausiai minima ICAAN. To priežastis – pagrindinis šios organizacijos vaidmuo valdant skaitmeninių adresų (IP-adresų) sistemą ir suteikiant domenų vardus. Du skirtingi požiūriai į šia organizaciją pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Požiūriai į IETF organizaciją

Techninis	Politinis
ICAAN yra tik koordinacinis organas, kuris vykdo techninį administravimą suteikiant IP-adresus ir domenų vardus. Šiuo požiūriu ICANN tik koordinuoja o ne valdo Internetą. Tokio požiūrio laikosi išsivysčiusios šalys.	ICANN veikla – tai daugiau nei techninė koordinacija. Nors ICANN turi vykdyti IP-adresų ir domenų vardų suteikimą, politika turi būti kuriama tarptautinio organo, kuris atstovautų visas valstybes. Tai gali būti atliekama JTO rėmuose ar per kažkokią specialiai sudaryta tarptautine organizacija. Šis požiūris būdingas besivystančioms šalims.

IP-adresas – tai unikalus skaitmeninis adresas, kurį turi kiekvienas kompiuteris prijungtas prie Interneto. IP-adresų paskirstymas vykdomas hierarchiškai. Viršuje yra Vardų suteikimo Internete administracija (Internet Assigned Numbers Authority – IANA⁸), kuri yra ICANN dukterinė struktūra. IANA skirsto IP adresų blokus regioniniams Interneto registratoriams. Šiuo metu yra Amerikos, Azijos ir Ramiojo vandenyno, Lotynų Amerikos, Europos ir Azijos regionų registratoriai. Afrikos dar kuriamas. Regioniniai registratoriai paskirsto IP-adresus stambiausiems Interneto paslaugų tiekėjams, o taip pat nacionaliniams ir vietiniams Interneto registratoriams.

Kiekvieną IP adresą atitinka simbolinis vardas. Angliškai DNS vadinamas vardų serveris perkoduoja simbolinį vardą į skaitmeninį adresą. Taigi, adresai 193.219.40.3 ir munin.vu.lt nurodo vieną ir tą patį kompiuterį. Taigi, norint patekti į tinklalapį, nereikia žinoti sunkiai įsimenamo skaitmeninio adreso.

Domenų vardų sistemos valdymas visada buvo didelių ginčų objektas, kalbant apie interneto valdymą. Vienas iš labiausiai prieštaringų momentų yra DNS hierarchinis organizavimas ir JAV vyriausybės (per prekybos ministeriją) kontroliuoti šią sistemą. DNS turi du aukščiausio lygio domenų tipus: „bendri“ domenai ir domenai, besiremiantys šalies kodais.

DNS vardų erdvė numato aštuonių aukščiausiojo lygio domenų egzistavimą⁹, kurie skirti: specializuotiems tikslams:

- com – komercinės organizacijos;

⁸ www.iana.org

⁹ ICT. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 06 24]. Prieiga per internetą: http://searchcio-midmarket.techtarget.com/sDefinition/0,,sid183_gci928405,00.html

- edu – Šiaurės Amerikos mokslo įstaigos;
- gov – JAV vyriausybės organizacijos;
- int – organizacijos, sukurtos tarptautiniu susitarimu;
- mil – JAV karinės organizacijos;
- net – tinklo organizacijos;
- org – ne komercinės organizacijos.
- CC - dviraids šalies kodas (CC - country code) .

2000 m. lapkričio 17 d., ICANN patvirtino naujas aukščiausio lygmens sritis:

- biz – verslo organizacijos;
- info – neapribotam naudojimui;
- name – privatiems asmenims;
- pro – profesiniams atstovams;
- museum – muziejams;
- aero – oro transporto kompanijoms;
- coop – kooperacinėms bendrovėms;

Kiekvieną aukščiausio lygio domenų tipą palaiko viena registratūra. Pavyzdžiui, domeną .com administruoja kompanija VeriSign. Vardų pardavimo teisė suteikiama atskiriems registratoriams. ICANN vykdo bendrą DNS sistemos koordinavimą, sudaro sutartis ir išduoda akreditacijas registratūroms, nustato didmeninę kainą, kuria registratūra nuomoja domenų vardus ir nustato tam tikras paslaugų, kurias registratūros teikia registratoriams, teikimo sąlygas. Tokiu būdu ICANN veikia kaip reguliuojantis organas aukščiausio lygio domenų vardų suteikimo ekonominiais ir teisiniais klausimais.

Labai svarbus domenų valdymo teisinis aspektas yra prekių ženklų apsauga. Pradžioje, suteikiant vardus, buvo vadovaujama principu „pirmas atėjai, pirmas gavai“. Tačiau dviejų vienodų vardų egzistavimo negalimumas sukėlė daug problemų ir ginčų apie teisę į registravimą. Didžiulę reikšmę tai turėjo vardams, naudojančiams garsių prekių ženklų pavadinimus (Microsoft, Nike, Toyota, Rolex). Įvykdytos reformos, susijusios su DNS vardų suteikimu ir priimtu Vieningos ginčų dėl domenų vardų sprendimo dokumentu (UDRP)¹⁰, buvo sukurti mechanizmai, žymiai sumažinę ginčus dėl domenų vardų registracijos. UDRP liečia tik .com ir .net aukščiausio lygio domenus ir netaikomas šalies kodų domenams. UDRP suteikia tam tikrą pirmenybę tiems, kurie pretenduoja į jau registruotus pavadinimus (prekės ženklus), pavyzdžiui, greitas konfliktų sprendimas arbitražo pagalba ir be ilgų teisminių procedūrų arbitražo sprendimo įtraukimas į DNS.

¹⁰ Informacinių technologijų teisinio reglamentavimo principai. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 08 18]. Prieiga per Internetą:
http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/informatikos_ir_statistikos_katedra/Paskaitu_medziaga/Teises_informatika/teises_informatika.pdf

Aukščiausio lygio domenų vardų valdyme labai svarbus klausimas yra nacionalinių domenų valdymas. Čia susiduriame su trimis aspektais. Kokie nacionaliniai kodai gali būti registruojami tais atvejais, kai tarptautinis šalies statusas yra neaiškus arba ginčytinas (pavyzdžiui, šalys, neseniai gavusios nepriklausomybę. Šiuo metu naudojami ISO standartai, pagal kuriuos kiekviena šalis turi dviejų raidžių trumpinį. Kitas klausimas – kas turi valdyti nacionalinius kodus. Labiausiai priimtinas yra Brazilijos pavyzdys, kuriuo vadovaujasi daugelis šalių (tame tarpe ir Lietuva). Čia domenas .br atviras visoms suinteresuotoms pusėms, įskaitant vyriausybinius organus, verslą ir pilietinę visuomenę. Kambodžos atveju, šalies kodo domeno vardų suteikimą valdo vyriausybė. Tai laikomas labai blogu pavyzdžiu. Kartais nacionaliniai domenai panaudojami netinkama paskirtimi – specializuotiems tikslams. Tokie pavyzdžiai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė. Kai kurių šalių kodų netinkamas panaudojimas domenų vardams

Šalies kodas	Šalis	Domeno panaudojimo sritis
TV	Tuvalu	Televizijos stotys
MU	Maurikijus	Muzika
MD	Moldova	Medicina ir sveikatos apsauga
FM	Federacinės Mikronezijos Valstijos	Radijo stotys
TM	Turkmėnistanas	Prekinis ženklas

Trečias klausimas susijęs su tuo, kad daugelio šalių operatoriai nenori būti ICANN dalimi. Iki šiol ICANN nepavyko suburti visų valstybių operatorius. Kai kurie nacionalinių domenų operatoriai pradėjo kurti savo regionines organizacijas. Pavyzdžiui, Europos nacionalinių registratūrų taryba (Council of European National TLD Registries – CENTR¹¹).

1980 metų pabaigoje diskusijos dėl tinklo standartų praktiškai baigėsi. TCP/IP tapo pagrindiniu tinklo protokolu. Nors ir šis protokolas palengvino įvairių tipų tinklų sujungimą, vieningų taikymo priemonių standartų dar nebuvo. Toks standartas buvo sukurtas Europos Branduolinių Tyrimų Tarybos (Consell Européen pour la Recherche Nucléaire - CERN¹²) laboratorijoje ir pavadintas HTML (Hypertext Mark-up Language). Informacijos pateikimui internete, ja reikėjo visų pirma suformatuoti pagal HTML standartus. Atsiradus šiam standartui, Internetas pradėjo vystytis milžiniškais tempais. Nuo pirmos HTML versijos atsiradimo, šis standartas buvo pastoviai atnaujinamas ir papildomas naujomis galimybėmis. Tą lėmė, nes pradžioje HTML buvo sukurtas darbui tik su tekstu ir nuotraukomis, o vėliau atsirado būtinybė Internetą taikyti duomenų bazių valdymo sistemoms, video ir animacijai. Tokia taikymo sričių įvairovė reikalavo gilesnės standartizacijos, kad įvairios naršyklės

¹¹ www.centri.org

¹² www.cern.ch

vienodai atvaizduotų pateikiamą informaciją. Standartizacija įžengė į naują fazę, kai atsirado XML (eXtensible Mark-up Language), kuri suteikė didesnę lankstumą informacijos pateikimui Internetu. Interneto taikymo priemonių standartizaciją vykdo W3C konsorciumas¹³. Reikia pažymėti, kad nežiūrint į savo didžiulę reikšmę internetui, W3C kol kas nesulaukė didelio dėmesio diskusijose apie Interneto valdymą.

Platus ir vis augantis duomenų perdavimo protokolų (Interneto) panaudojimas iššaukė telekomunikacijų, multimedijos ir pramogų sistemų suartėjimą. Šiandien Internetu galima atlikti telefono skambučius, klausytis radijo, žiūrėti televizijos programas ir keistis muzika, video medžiaga. Techniniu požiūriu toks susilieėjimas vyksta labai sparčiais tempais, tačiau jo ekonominiai ir teisiniai aspektai – atsilieka.

Ekonominiu požiūriu technologijų susilieėjimas perdalino tradicines rinkas, padarydama kompanijas, anksčiau veikusias skirtingose sferose, konkurentais (telekomunikacijų kompanijos MCI ir IBM pavyzdys) arba iššaukė jų susilieėjimą (Interneto kompanija America Online ir Time Warner).

Teisinė sistema lėčiausiai reaguoja į technologinius ir ekonominius suartėjimus. Tokių sričių suartėjimas iškelia eilę klausimų, susijusių su valdymu ir reguliavimu: kas įvyks su nacionaliniais ir tarptautiniais aktais tokiose srityse kaip telefoninis ryšys, televizijos ir radijo transliavimas. Ar bus kuriami nauji aktai, tiesiogiai susiję su Internetu. Kai kurios šalys, pavyzdžiui Malaizija, Šveicarija, o taip pat ir ES, jau pradėjo siūlyti savo atsakymus į šiuos klausimus. 1998 metais Malaizijoje buvo priimtas Komunikacijų ir multimedijų aktas, kuris nustatė tam tikrus rėmus tokiems suartėjimams. ES direktyvos, perkeliamos į nacionalinius įstatymus, taip pat yra žingsnis šia kryptimi. 2003 m. ES pritaikė transliavimo ir telekomunikacijų paslaugoms vieną bendrą reguliavimo režimą. Taip siekiama sudaryti visiems dalyviams vienodas sąlygas konvergencinėje aplinkoje, kurioje kabelinės televizijos operatoriai kabeliais teikia klientams prieigą prie interneto ar netgi telefono ryšio paslaugas, o fiksuotojo ar mobiliojo ryšio telekomunikacijų operatoriai gali siūlyti elektroninio vaizdo ir transliacijų paslaugas.

Plačiai išaugęs Interneto naudojimas iškėlė Interneto saugumo klausimus. Klausimus, susijusius su informaciniu saugumu, gali skirstyti pagal tris kriterijus: veiksmų tipą, nusikaltėlio tipą ir taikinio tipą. Klasifikavimą pagal veiksmų tipą, sudaro: duomenų perėmimas, duomenų pilnumo pažeidimas, nelegali prieiga, tapatybės vagystės, šnipinėjimo programinės įrangos įdiegimas. Pagal nusikaltėlio tipą galime išskirti: hakerius, kibernetinius nusikaltėlius ir kibernetinius teroristus. Taikiniai gali būti labai įvairūs: nuo privačių asmenų, privačių įmonių ir valstybinių įstaigų iki kritinės infrastruktūros (transportas, energetika ir pan.), vyriausybės ir karinių objektų.

Interneto saugumui yra skirta labai daug nacionalinių, regioninių ir globalių iniciatyvų. Tarptautiniame lygyje aktyviausiomis organizacijomis yra Tarptautinio bendradarbiavimo duomenų

---

¹³ www.w3.org

šifravimo srityje forumas, paskelbęs Informacinio saugumo direktyvas ir Tarptautinė elektrinio ryšio sąjunga, kuri sukūrė eilę įvairių saugumo dokumentų, architektūrų ir standartų, tame tarpe ir X.509 standartą, kuris naudojamas daugelio protokolų saugumui padidinti. Europos Sąjunga 2001 metais paruošė Europos Tarybos konvenciją dėl elektroninių nusikaltimų¹⁴, kurią pasirašė dauguma ES narių, tame tarpe ir Lietuva (2004 metais). Pagal šią konvenciją už elektroninius nusikaltimus atsako ir internetinių paslaugų teikėjai (IPT), jie gali būti kaltinami bendrininkavimu. IPT atsakomybė: jie privalo užtikrinti perduodamų duomenų saugumą, ir kad galima būtų susekti informacijos perdavimo kelią. Tam pas IPT turi būti kaupiama tam tikra informacija. Policija turi turėti informacijos (skaitmeninių įkalčių) poėmio teisę ir galimybę. Realiam laike pas internetinių paslaugų teikėją turi būti įrašoma į kompiuterio atmintį duomenų judėjimo informacija, elektroninio pašto turinys. Visa tai internetinių paslaugų teikėjai turi pateikti teisėsaugos darbuotojams.

Kita problema, susijusi su Interneto architektūra yra spamas. Spamą apibūdinamas kaip nepageidaujamos elektroninio pašto žinutės, siunčiamos dideliais kiekiais be vartotojų sutikimo. Eiliniam vartotojui tai tiesiog žinutės, kurių nenorima matyti asmeninėje el. pašto dėžutėje. Didžiąją dalį spam srauto sudaro žinutės, siunčiamos komerciniais arba reklaminiais tikslais. Plečiantis Internetui padaugėjo ir kenkėjiško pobūdžio spamo, kai su el. pašto žinutėmis keliauja ir kompiuteriniai virusai, vadinamieji interneto kirminai bei trojanai. Dažnai tai būna kompiuterinės programos, skenuojančios viruso pažeisto kompiuterio atmintį ir ieškančios el. pašto adresų, kuriais būtų galima persiųsti virusą kitai potencialiai aukai. Taip pat sparčiai plinta laiškai, kurie siunčiami sukčių siekiant išgauti iš aukos vertingą informaciją (phishing). Spam siunčiantys asmenys nori sužinoti slaptažodžius ar kredito kortelių duomenis. Kad atrodytų tikroviškiau, dažnai tokie laiškai melagingai pasirašomi „banko darbuotojų“. Nuostoliai dėl tokios korespondencijos kiekio sukeliama Interneto pralaidumo trikdžių sudaro iki 10 milijardų eurų per metus¹⁵.

2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) 13 straipsnis sako: „Naudoti tokias automatinio skambinimo (kvietimo) sistemas, kai žmogus nedalyvauja (skambinimo automatus), faksimilinius aparatus (faksus) ar elektroninį paštą leidžiama tik tiesioginės rinkodaros tikslais su sąlyga, kad buvo gautas išankstinis abonentų sutikimas.“¹⁶.

Tačiau įstatymai kovai prieš spamą, priimti JAV ir ES turi silpną vietą; nenumato priemonių prieš transnacionalinį spamą. Tokiose šalyse kaip Kanada, Didžioji Britanija 19 iš 20 gautų elektroninių laiškų, identifikuotų kaip spamas, buvo gauti iš užsienio. Todėl matome, kad ši problema

¹⁴ Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų. [interaktyvus], 2001, [žiūrėta 2008 07 11]. Prieiga per internetą: <http://www.nplc.lt/lit/ta/20011123.doc>

¹⁵ Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija // Valstybės žinios, 2003, Nr. 107-4786

¹⁶ Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų. [interaktyvus], 2001, [žiūrėta 2008 07 11]. Prieiga per internetą: <http://www.nplc.lt/lit/ta/20011123.doc>

negali būti išspręsta atskirų valstybių masteliu. Memorandumas, kurį pasirašė Australija, Pietų Korėja ir Didžioji Britanija yra pirmas tarptautinio bendradarbiavimo kovoje su spamu pavyzdys. Dar vienas kovos spamu būdą praktikuoja stambiausios Interneto paslaugų tiekimo kompanijos: America Online, British Telecom. Comcast, EarthLink, Microsoft, Yahoo! Ir Google. Jos sukūrė kovos su spamu techninį aljansą (Anti-Spam Technical Alliance – ASTA¹⁷), kurio pagrindinis uždavinys yra techninių ir politinių priemonių kovoje su spamu koordinavimas.

Kaip matome, Interneto valdymas tai ne tik IP adresų ir domenų vardų suteikimas, kurį vykdo ICAAN, bet ir duomenų perdavimo protokolų ir taikomųjų priemonių standartai bei labai svarbūs valstybių politikos klausimai, tokie kaip svarbiausi Interneto resursai, Interneto saugumo, vystimosi bei taikymo klausimai.

1.2. Interneto administracinė sandara

Iš esmės Internetas turi tarybą, kiekvienas vartotojas gali turėti savo nuomonę apie darbo principus ir dalyvauti tinklo valdyme. Internete nėra nei prezidento, nei generalinio direktoriaus, nei vyriausio inžinieriaus. Prezidentus ir kitus oficialius asmenis gali turėti atskiri tinklai, įeinantys į Internetą. Iš esmės, Internetas neturi jokio autoritarinio asmens.

Interneto vystimosi kryptis iš esmės nustato „Interneto Bendruomenė“, arba ISOC (*Internet Society*). ISOC – tai visuomeninė, pelno nesiekianti, organizacija, kurios tikslas yra padėti globaliam informaciniam apsikeitimui Interneto pagalba. Ji skiria tarybą, kuri atsakinga už techninį vadovavimą ir Interneto orientaciją.

IAB taryba (*Internet Architecture Board* arba Interneto architektūros taryba) yra kviestinių asmenų grupė, kurie savanoriškai sutiko dalyvauti šios tarybos veikloje. IAB reguliariai susirenka, kad patvirtinti standartus ir paskirstyti resursus (pavyzdžiui, adresus). Internetas veikia dėka kompiuterių ir programinių priemonių standartinių tarpusavio sąveikų dėka. Tokių standartų egzistavimas leidžia sujungti tarpusavyje įvairių kompanijų gaminamus kompiuterius. IAB yra atsakinga už šiuos standartus, sprendžia apie vieno ar kito standarto reikalingumą ir apie tai, koks turi būti šis standartas. Jei iškyla kokio nors standarto būtinumas, IAB aptaria problemą, priima šį standartą ir paskelbia apie jį tinkle. Be to, IAB seka įvairius tinklo parametrus, kurie turi būti unikalūs. Pavyzdžiui, kiekvienas Interneto kompiuteris turi savo 32 skilčių adresą; negali būti dviejų kompiuterių su tokiais pat adresais. Kas suteikia šį adresą, sprendžia IAB. Tiksliau sakant, IAB nesuteikia adresų, ji tik nustato adresų suteikimo taisykles.

Kiekvienas Interneto vartotojas gali turėti savo nuomonę apie tai, kaip turi funkcionuoti tinklas. Interneto vartotojai išsako savo nuomos Inžinerinės komisijos (*Internet Engineering Task Force*,

---

¹⁷ [Anti-Spam Technical Alliance Proposal](#)

IETF) posėdžiuose. IETF – tai dar vienas visuomeninis organas; jis reguliariai renkasi, kad aptarti einamas Interneto technines ir organizacines problemas. Jei iškyla pakankamai svarbi problema, IETF formuoja darbo grupę tolimesniam tos problemos nagrinėjimui. Praktikoje „pakankamai svarbi“, kaip taisyklė, reiškia, kad atsiranda pakankamai savanorių tokios grupės sudarymui. IETF posėdžiuose dalyvauti gali bet kas. Svarbiausia, kad jis dirbtų. Darbo grupės atlieka visą eilę funkcijų – nuo sprendimų priėmimo ir dokumentacijos ruošimo apie tai, kaip tinklai turi dirbti tarpusavyje specifinėmis sąlygomis, iki bitų skaičiaus tam tikrame standarte pakeitimo. Tai gali būti dokumentacija, pateikiama visiems pageidaujantiems su rekomendacijomis, kurių nebūtina laikytis, arba pasiūlymas, pateikiamas IAB, kad būtų priimtas kaip standartas.

Jei koks nors tinklas priima Internetą, prisijungia prie jo ir laiko save jo dalimi, jis ir tampa Interneto dalimi. Gali būti, kad jei kažkas pasirodys neprotinga, keista, nepriimtina – jis gali pasidalinti savo abejonėmis su IETF. Kai kurie skundai gali būti pakankamai realūs ir, gal būt, Internetas pasikeis. Kai kas gali pasirodyti tiesiog skonio ar tradicijų reikalu, tada tokios pastabos bus atmestos. Jei tinklas daro ką nors, kas kenkia visam Internetui, jis gali būti atjungtas nuo interneto neribotam laikui.

1.3. Interneto valdymo atsiradimas ir samprata

Didėjantis informuotumas apie socialinį, ekonominį ir politinį interneto poveikį visuomenei paskatino sutelkti didesnę dėmesį interneto valdymui. Dėmesys technologinio vystymosi teisiniais ir socialiniams padariniams žymiai atsilieka nuo technologinių inovacijų¹⁸. Tai liečia ir Internetą.

Taikant Internetui, jo reguliavimas yra reikalingas visų pirma tam, kad:

- išvengti arba bent sumažinti Interneto skilimo į kelis nepriklausomus tinklus riziką;
- išlaikyti visų interneto komponentų techninį suderinamumą ir tarpusavio sąveiką;
- užtikrinti visų veikiančių asmenų teises ir nustatyti jų atsakomybes;
- užtikrinti vartotojų apsaugą nuo netinkamo ir neteisėto technologijų panaudojimo poveikio;
- skatinti tolesnį interneto vystimąsi.

Informacinės visuomenės pasauliniame seminare (World Summit on the Information Society, WSIS), įvykusiame 2003 metais Ženevoje buvo nuspręsta įkurti Interneto Valdymo Darbo Grupę (IVDG) (Working Group of Internet Governance, WGIG), kurios vienas iš pagrindinių uždavinių turėjo būti Interneto valdymo (Internet governance) apibrėžimo sudarymas¹⁹. Tai paskatino, kad skirtingas šio termino supratimas sudaro prielaidas skirtingiems lūkesčiams ir skirtingiems būdams kurti bendrą interneto vystymo strategijos politiką. Terminas „internetas“ ir „valdymas“ (governance),

¹⁸ Bellia, Berman. Cyberlaw: Problems of Policy and Jurisprudence in the Information Age. New York, West Group, 2003

¹⁹ Brumpton C. Recent Developments on International Internet Governance. [interaktyvus], 2006, [žiūrėta 2008 06 27].

Prieiga per internetą: <http://www.svantesson.org/Carla.doc>

gali būti traktuojami skirtingai. Kai kurie autoriai teigia, kad sąvoka „internetas“ neapima visus egzistuojančius informacinių-komunikacinių technologijų (IKT) globalizacijos aspektus. Paprastai siūloma naudoti labiau platesnius terminus: „informacinė visuomenė“ ir „informacinės-komunikacinės technologijos“.

„Informacinė visuomenė“ – tai visuomenė, kurioje informacinės technologijos, kompiuteriai ir telekomunikacinės priemonės yra plačiai naudojamos, kad palengvintų komunikaciją tarp įvairių dalyvių šalies ir tarptautinių mastu ir skatintų prieigą prie bibliotekų, duomenų bazių ir kitų informacijos talpyklų, esančių kaip viešajame taip ir privačiame sektoriuose²⁰. „Informacinės-komunikacinės technologijos apima bet kurią komunikacijos prietaisą ar jų taikymą: radijas, televizija, mobilus ryšys, kompiuteriai, tinklo techninė ir programinė įrangos, palydovinės sistemos ir t.t., o taip pat įvairios paslaugos, ryšiu su šiomis priemonėmis užtikrinti, bet naudotis šias ryšiais (video konferencijos, nuotolinis mokymas ir pan.)“²¹.

Tačiau termino „internetas“ vartojimo naudai galime pateikti argumentą, kad vyksta labai spartus įvairių globalinių komunikacijų perėjimas prie TCP/IP protokolo, kaip pagrindinio komunikacijų techninio standarto, naudojimo. Visaapimantis Internetas plinta milžinišku greičiu ne tik vartotojų skaičiaus požiūriu, bet ir teikiamų paslaugų, tarp kurių galima paminėti Interneto naršykles mobiliuose telefonuose (WAP) ir balso perdavimo internetu protokolas (VoIP), kuris keičia parastą telefoninį ryšį.

IVDG diskusijose daug prieštaravimų sukėlė terminas „valdymas“. Pagrindinis nesusipratimų šaltinis yra termino „valdymas“ (governance) kaip sinonimo terminui „valdžia“ (government) naudojimas. Kad IVDG pateikė teminą „interneto valdymas“, daugelis jį suprato, kaip „Interneto valdžia“. Viena iš tokio traktavimo pasekmių buvo įsitikinimas, kad Interneto valdymo klausimus reikia spręsti tarpvalstybiniu lygiu, ribojant kitų dalyvių, ypač nevyriausybinių, skaičių. Tačiau terminas „valdymas“ nebūtinai reiškia „valdžia“. Pasaulinis bankas teminą „tinkamas valdymas“ naudoja reformų valstybiniam aparate, nukreiptų skaidrumo didinimui, korupcijos mažinimui ir valdininkų darbo efektyvumo didinimo, skatinimui. Šiuo atveju terminas „valdymas“ yra tiesiogiai susijęs su pagrindinėmis vyriausybėmis funkcijomis.

IVDG pateikė sekantį internetinės valdžios darbinį apibrėžimą: „Interneto valdymas – tai bendrų principų, normų, taisyklių, sprendimų priėmimo procedūrų bei programų, skatinančių Interneto evoliuciją ir taikymą, sudarymas, kurias taiko vyriausybės, privatus sektorius ir piliečių visuomenė, priklausomai nuo savo vaidmens“²².

²⁰ Delta G.B. Law of the Internet. Aspen Law & Business, 2005. – 48 p.

²¹ DNS. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 07 09]. Prieiga per internetą: <http://www.dns.org/DNS>

²² Dáil Debate. Tuesday, 12 April 2005. [interaktyvus], 2005, [žiūrėta 2008 07 30]. Prieiga per Internetą: <http://debates.oireachtas.ie/DDebate.aspx?F=DAL20050412.xml&Page=3&Ex=H16-264#H16-264>

Interneto valdymas yra dar labai ankstyvoje savo fazėje. Kitų tarptautinio valdymo pavyzdžiai (aplinkos apsaugos, oro transporto, ginkluotės kontrolės) rodo, kad tokių valdymų rėmuose dažnai sukuriami požiūrių, vertybių, terminologijos, sutrumpinimų sistema. Daugeliu atvejų tokiems bendriems rėmams įtaką daro profesinė kultūra (mastymo ir elgesio būdas, bendri vienos profesijos atstovams). Bendrų rėmų nustatymas paprastai padeda pagerinti komunikavimą ir tarpusavio supratimą. Bet koks interneto valdymo būdas yra pakankamai sudėtingas, nes turi apimti labai daug klausimų, dalyvių, mechanizmų, procedūrų ir instrumentų. Internete valdymą turi sudaryti penki matavimai: infrastruktūrinis, teisinis, ekonominis, susijęs su vystymusi ir sociokultūrinis. Kiekviename iš jų dalyvauja daug asmenų, kaip iš privataus, taip ir iš visuomeninio sektorių. Daugelis šių dalyvių priklauso skirtingoms profesinėms grupėms (serverių administratoriai, interneto paslaugų tiekėjai, prekių ženklų apsaugos specialistai, žmogaus teisių gynimo aktyvistai ir pan.). Taip susidaro dėl anksčiau minėtų pagrindinių interneto valdymo būtinumo priežasčių. Interneto valdymo sudėtingumas parodo, kad sprendžiant atitinkamus klausimus netinka „arba – arba“ metodas. Todėl reikalingi nauji instrumentai, atitinkantys šiam sudėtingumui ir suteikiantys bendrus valdymo metodus ir principus. Tokiais instrumentais turi būti modeliai ir valdymo principai.

Šiuo metu galime išskirti du siūlomus interneto valdymo metodus: „siaurą“ ir „platų“²³. „Siaurame“ metode pagrindinis dėmesys visų pirma skiriamas interneto infrastruktūrai (domenų vardų sistemai, IP adresams ir centriniam serveriui) ir suteikia ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers – Interneto vardų ir numerių suteikimo korporacija) centrinio interneto valdymo organo statusą. „Placiojo“ metodo šalininkai pabrėžia būtinumą interneto valdyme neapsiriboti vien infrastruktūra, bet apimti ir teises, ekonomines, socialines, kultūrines problemas. Techninių ir politinių interneto valdymo aspektų integracija yra rimtas iššūkis, nes yra labai sunku nustatyti aiškią ribą tarp jų. Techniniai sprendimai nėra neutralūs. Bet koks techninis sprendimas sąlygoja kokios nors grupės dominavimą ir tam tikru būdu įtakoja visuomeninį, politinį ir ekonominį gyvenimą. Taip pat galime pasakyti, kad pradinis politinis tikslas, paskatinęs techninį sprendimą, vėliau keitėsi. Pavyzdžiui, interneto architektūra, kuri rėmėsi packetiniu duomenų perdavimu, buvo sukurta kaip saugi duomenų perdavimo priemonė, galinti atlaikyti branduolinį smūgį. Vėliau ši architektūra tapo kūrybos ir laisvo įsitikinimų išraiškos priemone.

Pradinėje savo vystimosi fazėje Internetas buvo valdomas tik vienos socialinės grupės – kūrėjų ir vartotojų. Plečiantis internetui ir atsiradus naujoms suinteresuotoms grupėms, visų pirma verslo struktūroms ir vyriausybėms, politikos ir technologijų balansas buvo pažeistas. Jo atstatymui ir buvo įsteigta ICANN.

²³ Europos Sąjungos indėlis į Pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimo informacinės visuomenės klausimais (WSIS) antrąjį etapą. [interaktyvus], 2005. [žiūrėta 2008 06 28]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0234:LT:NOT>

Bet kokį klausimą, susijusį su Interneto valdymu, galime nagrinėti dvejopai. „Realaus“ valdymo šalininkai teigia, kad Internetas nieko naujo neįnešė į valdymą²⁴. Esami valdymo modeliai ir principai, su nedidelėmis pataisomis, gali būti taikomi ir Internetui. Jų nuomone, internetas yra tik nauja komunikacijos priemonė šalia telefono, telegrafo, radijo ar televizoriaus. Elektroninis verslas (e-verslo) neegzistuoja. Verslas yra arba jo nėra. „Kibernetinio“ Interneto valdymo šalininkai teigia, kad Internetas yra visiškai nauja technologija, todėl ji reikalauja ir naujo valdymo²⁵. Tokio valdymo tipo pagrindas yra teiginys, kad virtuali erdvė skiriasi nuo realaus pasaulio ir todėl reikalauja naujo valdymo tipo.

Kalbant apie interneto valdymo struktūrą, taip pat galime atrasti du interneto valdymo struktūros tipus: centralizuotą ir decentralizuotą. Pagal decentralizuotos interneto valdymo struktūros šalininkus²⁶, interneto valdymas turi atitikti pačią Interneto prigimtį: Internetas yra tinklų tinklas. Tokios sudėtingos struktūros sistemą negalima valdyti vienu organu (tam tikra tarptautine organizacija). Būtent centralizuoto valdymo nebuvimas ir buvo pagrindinė milžiniško augimo priežastimi. Tokios nuomonės daugiausiai laikosi techninė interneto bendrijos dalis. Centralizuoto valdymo šalininkai²⁷, argumentuoja, kad labai sunku valdyti atskiroms organizacijoms, esančioms skirtingose valstybėse, su skirtingu išsivystymo lygiu, finansiniais resursais. Labai sunku koordinuoti darbą tarp didžiulio kiekio institucijų.

Yra dar vienas labai svarbus interneto valdymo aspektas. Pagrindinė techninė įranga, kurios pagalba veikia Internetas, yra privačių arba valstybinių kompanijų nuosavybė. Tai būtų galima palyginti su transporto kompanija, tačiau pervežimo maršrutai yra atviri ir reguliuojami „jūros teise“²⁸. Interneto magistralės, kuriomis perduodami duomenys, yra telekomunikacinių kompanijų nuosavybė. Tai sukelia viešuosius ir privačius interesus ir iškelia klausimus apie tai, ar gali privačios kompanijos valdyti savo nuosavybę reguliuojant tarptautinės organizacijos, ar Internetas (ar jo dalis) gali būti laikomas visuomenine nuosavybe.

Interneto valdymas taip pat turi vadovautis ir tam tikrais principais. Tokie principai, kaip skaidrumas ir dalyvavimo atvirumas buvo patvirtinti IVDG²⁹. Egzistuojančias Interneto valdymo normas galima suskirstyti į tris grupes:

²⁴ Europos Sąjungos indėlis į Pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimo informacinės visuomenės klausimais (WSIS) antrąjį etapą. [interaktyvus], 2005. [žiūrėta 2008 06 28]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0234:LT:NOT>

²⁵ Final Report of the Geneva Phase of the Summit. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 06 23]. Prieiga per internetą: http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0009!R1!PDF-E.pdf

²⁶ Europos Sąjungos indėlis į Pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimo informacinės visuomenės klausimais (WSIS) antrąjį etapą. [interaktyvus], 2005. [žiūrėta 2008 06 28]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0234:LT:NOT>

²⁷ Final Report of the Geneva Phase of the Summit. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 06 23]. Prieiga per internetą: http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0009!R1!PDF-E.pdf

²⁸ Pagal taip vadinamą Jūrų Teisę, atvira jūra yra visuomeninė nuosavybė

²⁹ Brumpton C. Recent Developments on International Internet Governance. [interaktyvus], 2006, [žiūrėta 2008 06 27]. Prieiga per internetą: <http://www.svantesson.org/Carla.doc>

- specialiai sukurtas Internetui (ICANN);
- reikalaujančios pritaikymo Internetui (prekinių ženklų apsauga, e-verslo apmokestinimas ir pan.);
- nereikalaujančios specialiai pritaikyti Internetui (žodžio laisvės gynimas).

Pagrindiniai Interneto valdymo principai, patvirtinti ICANN 1998 metais yra sekantys³⁰:

- Stabilumas: negali būti pažeistas Interneto funkcionavimas, ypač to, kas liečia jo pagrindinių struktūrų, įskaitant pagrindinių serverius, darbą.
- Konkurencija: svarbu palaikyti kūrybiškumą ir lankstumą, kas skatins tolesnį interneto vystimąsi.
- Sprendimų priėmimas: nauja valdymo sistema turi išlaikyti savyje eilę anksčiau nusistovėjusių taisyklių, įskaitant organizaciją „iš apačios“, atvirumą ir t.t.
- Atstovavimas: į naują valdymo struktūrą turi būti įtrauktos visos suinteresuotos pusės – kaip geografinė (įvairios valstybės) taip ir profesinė (įvairios profesinės bendruomenės) prasme.

1.4. Interneto valdymas ir savireguliacija

Interneto vartotojų skaičius, įskaitant tinklų ir resursų savininkus, auga kiekvienais metais. Suformuota bendruomenė, kuri jungia įvairių profesijų, konfesijų, tautybių, šalių atstovų, kurie bendrauja tarpusavyje ir tokiu būdu įsitraukia į visuomeninius santykius. Tuo pačiu ženkli visuomeninių santykių dalis charakterizuojasi dalyvių interesų prieštaravimais.

Normatyvinis reguliavimas yra vienas iš būdų suderinti žmonių ir jų grupių interesus. Visuomenė, valstybė, atskiros žmonių grupės paprastai formuoja veiksmų taisykles tam tikrose situacijose, leidžiančias pasiekti užsibrėžtus tikslus ir tuo pačiu nepažeisti kitų žmonių bei visuomenės teises ir interesus. Normatyvinis reguliavimas gali būti suskirstytas į socialinį ir techninį. Internetu visų pirma naudojamos techninės normos ir taisyklės. Vystantis Internetui ir formuojantis virtualiai bendruomenei, atsirado būtinybė įdiegti ir socialines normas, reguliuojančias žmonių tarpusavio santykius.

Socialinių normų visuma yra labai įvairiapusė, talpinanti savyje moralę, papročius ir tradicijas, korporatyvines normas ir arba visuomeninių bendruomenių normas, religines normas, teises normas. Visos šios visuomeninių normų formos vienu ar kitu būdu egzistuoja Internetu, tačiau jų poveikis yra nepakankamai efektyvus, nes praktiškai kasdien galima pastebėti subjektų teisių ir interesų pažeidimus.

³⁰ Geneva Declaration of Principles. [interaktyvus], 2003, [žiūrėta 2008 07 11]. Prieiga per internetą: http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0004!!PDF-E.pdf

Internetas visuomenei kelia potencialias grėsmes, kurios yra atvirkštinė jo privalumų pusė:

- Nėra visuotinai pripažintų elgesio normų, kurios tinklinių santykių dalyviams užtikrintų garbės, orumo, dalykinės reputacijos, asmeninio gyvenimo privatumo saugumą. Įstatymiškai šie klausimai dar nėra išspręsti.
- Santykinis nusikalstamos veiklos atlikimo paprastumas sukelia grėsmę ne tik normaliam informacinių sistemų darbui, bet ir žmonių gyvenimui.
- Galimybė išlaikyti anonimiškumą sukelia galimybę skleisti melagingą informaciją.
- Sudėtingumas nustatant nusikaltėlį ir įkalčių surinkimas apsunkina teisingumo įvykdymą.

Turinio nekontroliavimas sudaro prielaidas nepasitikėti visa informacija, esančia Internete.

Valstybės ar atskirų organizacijų bandymai reguliuoti Internetą dažnai priimami skausmingai. Faktas, kad tam tikrose situacijose teisė, kaip svarbiausias visuomeninių santykių reguliatorius, neduoda pageidautinų rezultatų, dar nereiškia, kad reguliavimas neįmanomas. Internete turi veikti socialiniai atskirų asmenų, bendruomenių, organizacijų ir valstybės veiklos reguliavimo mechanizmai.

Internetas jau pasiekė tokį išsivystymo lygį ir taip gali veikti visuomenės gyvenimą, kad tai sąlygoja atitinkamą valstybės reakciją – vyriausybės poveikio forma. Bet sėkmingo problemų, susijusių su Interneto naudojimu reguliavimu, sprendimo nacionalinių įstatymų lygyje dar nepastebėta. Tai yra sąlygota Interneto specifika ir, visų pirma, jo eksteritorialumu.

Kartu su tuo veiklos, susijusios su Interneto naudojimu, reguliavimo klausimai liečia įvairias įstatymų ir veiklos sferų puses. Ryšium su tuo, kuriant įstatymus, liečiančius atitinkamas problemas, tikslingas būtų virtualios bendruomenės dalyvavimas, o taip pat įstatymų projektų visuomeninė ekspertizė, kurioje dalyvautų įvairios subjektų, naudojančių Internetą, grupės. Kol kas tokios praktikos dar nėra.

Nežiūrint į tai, iš vienos pusės vyriausybė plečia Interneto teisinio reguliavimo sferą, kas dažniausiai netenkina vartotojų. Iš kitos pusės stiprėja savireguliacijos procesai. Galima matyti, kad abu procesai turėtų vykti harmoniškai.

Internetu vartotojas įsitraukia į įvairius santykius su kitais vartotojais, programų autoriais, informacinių resursų savininkais, paslaugų tiekėjais ir t.t. Tam tikrais atvejais santykiai reguliuojami sutartimis, o dažniausiai šiems santykiams taikomos bendros teisinio reguliavimo normos, veikiančios realiame pasaulyje. Tai reiškia, kad kiekvienas vartotojas turi laikytis teisinių kitų vartotojų teisių ir įstatyminių interesų, užtikrinti valstybės saugumą. Tokios normos egzistuoja kiekvienos valstybės teisėje.

Kiti, nesusiję su teise, reguliatoriai negali remtis įstatymine valstybės baze, bet nuo to jų galimybė reguliuoti tam tikras santykių sferas nesumažėja. Tokios normos yra visuomenės arba jos dalies pripažįstamos ir remiasi ne prievartos aparatu, o susiformavusiais įpročiais ir žmonių elgesio

motyvais, tam tikrų poelgių visuomenės palaikymu arba pasmerkimu, kuriais pažeidėją atstumia pati jo bendravimo aplinka.

Savireguliacija naudojama tada, kai:

- Negali būti panaudotos teisinės priemonės, kai jų neįmanoma pritaikyti arba jų taikymas yra neefektyvus;
- Teisinis reguliacija atsilieka nuo visuomeninių santykių vystymosi;
- Valstybė sąmoningai atsisako teisinio reguliacija, nes ne visos visuomeninio gyvenimo sferos yra įdomios valstybei.

Reguliuojant santykius panaudojant Internetą savireguliacijai į pagalbą gali ateiti technologinės priemonės, pavyzdžiui, sistemos, kurios leidžia selektyviai riboti prieigą prie Interneto patalpintos informacijos. Tačiau tokios sistemos tik priemonės, palengvinančios asmenų, siekiančių tam tikrų tikslų, valios realizavimą. Reguliacija atsiranda tada, kai bus nustatyta norma, tam tikrais atvejais įpareigojanti taikyti atitinkamas technines priemones, arba atvirkščiai, draudžianti jas taikyti. Jei tokia norma bus nustatyta valstybės, tai ji bus teisinis reguliatorius.

Techninių ir organizacinių priemonių taikymas, kaip taisyklė vykdomas savanoriškai ir turi didelį efektyvumą. Iš kitos pusės, tos pačios techninės galimybės (pavyzdžiui, kriptotechnologijos), užtikrinančios anonimiškumą dirbant tinkle, leidžia slėpti tikrą veidą teroristams ir nusikaltėliams, naudojančiams Internetą kaip ryšio priemonę. Tokiu būdu, pažangiausias techninis sprendimas, kaip dažniausiai būna, gali būti panaudotas prieš pačią visuomenę. Šis pavyzdys rodo, kad yra neteisinga absoliutizuoti technologinio reguliacija galimybes. Jos nepakeičia teisinius mechanizmus ir savireguliacija mechanizmus, o skatina jų naudojimą.

Funkcionuojant Internetui buvo daug atvejų, kurie parodė vienų ar kitų problemų savireguliacija būdus – sukurtos ir naudojamos naudojimosi elektroniniu paštu taisyklės, siuntimų sąrašais, telekonferencijomis. Realiai veikia tinklinio etiketo taisyklės – Netiket. Visos šios nejuridinės taisyklės yra pačio tinklo bendruomenės veiklos rezultatas, arba organizacijų, kurios užsiima tinkluose naudojamos aparatūros standartizavimu.

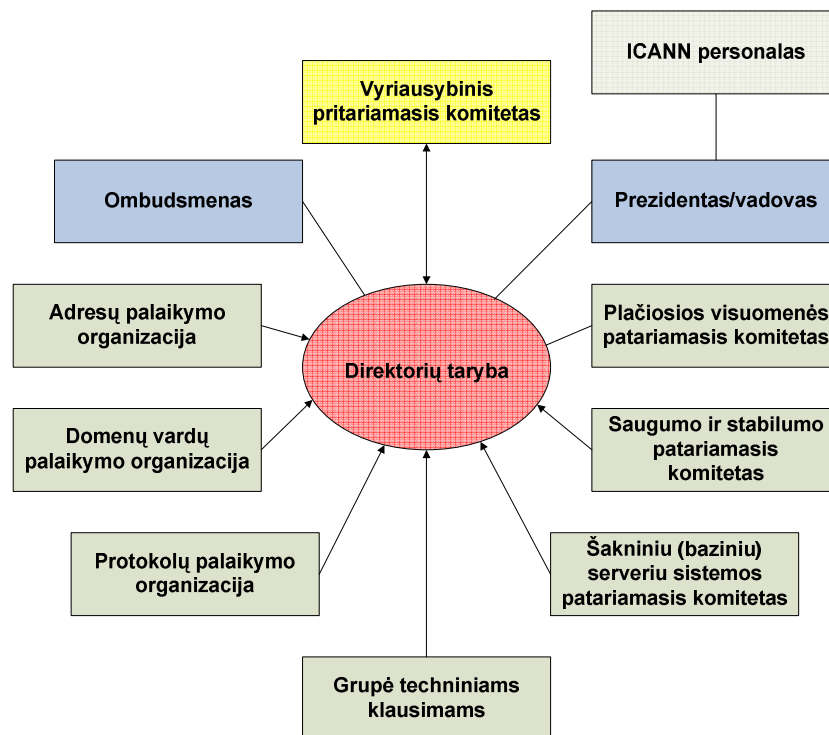
Praktinei savireguliacija realizacijai išskaidytoje erdvėje ir nevienalytėje pagal savo sudėtį bendruomenėje, reikalinga nors minimalus saviorganizavimo laipsnis. Kol kas Interneto lietuviškame segmente saviorganizacija yra tik pradinėje vystymosi stadijoje: yra daug grupių, apsijungusių pagal interesus, pagal naujienų grupes, siuntimo sąrašus, telekonferencijas, komentarus, specializuotų svetainių puslapius. Tačiau tokios saviorganizacijos formos mažai ką duoda efektyvaus reguliacija užtikrinimo požiūriu, nes juo jungiančiais požymis kaip taisyklė yra tik aptarinėjamos temos ir pats aptarimo procesas. Vadinasi, savireguliacija turi pereiti į kitą lygį, kad atskirų bendruomenių ir grupių interesų bendrumas sudarytų sąlygas naudoti suderintas elgesio taisykles, kurios taptų bendromis visiems.

Savireguliacinio Interneto vystymas neatmeta teisinių normų kūrimo, kurios turi remtis ne tik kitų šalių patirtimi, bet ir užtikrinti vyriausybės politiką šioje srityje. Iš esmės įstatymų projektavimo veiklą šioje srityje nėra aktyvi, nors stambiausios tarptautinės organizacijos (JTO ir ES) paruošė daug susitarimų ir teisinių aktų modelių savo nariams, laikydamos, kad reguliuoti veiklą Internete galima tik esant veiksmingai nacionalinei teisinei sistemai.

2. INTERNETO VALDYMO KŪRIMO ASPEKTAI

2.1. Interneto valdymo situacija ir modeliai

Kaip jau minėjome, šiuo metu pagrindinį Interneto vaidmenį atlieka ICANN. Tai pelno nesiekianti, nevyriausybinių, privataus sektoriaus iniciatyva įkurta organizacija, vienijanti Interneto verslo, technologijų ir akademines bendruomenes. Šios organizacijos struktūrinė schema pateikta 2 paveiksle.

2 pav. ICANN organizacinė struktūra

ICANN buvo sukurta siekiant perimti kompetenciją iš JAV vyriausybės vykdant keturias pagrindines interneto koordinavimo funkcijas:

- domenų vardų sistemos (DNS) valdymas;
- IP adresų vietos paskirstymas;
- duomenų perdavimo protokolų naudojimo standartizavimas;

- pagrindinių serverių sistemos valdymas.

Direktoriai yra renkami iš verslo, akademinės, nekomercinės organizacijos vadovaujančių žmonių. Galutiniame ICANN kūrimo etape bus iš viso 19 direktorių bei ICANN prezidentas, kuris eis ir vykdomojo direktoriaus pareigas.

- devyni direktoriai renkami individualiai iš interneto bendruomenės;
- devyni direktoriai, atstovaujantys techninio palaikymo ir ICANN politikos formavimo organizacijomis (kiekviena iš jų renka tris direktorius):
  - domenų vardų palaikymo organizacija (DNSO);
  - adresų palaikymo organizacija (ASO);
  - protokolų palaikymo organizacija (PSO).

Adresų palaikymo organizacija (ASO) yra atsakinga už IP adresų sistemos, kuri identifikuoja prie interneto prijungtus kompiuterius administravimą. DNS sistema yra sukurta mūsų patogumui, tačiau kompiuteris negali operuoti raidiniais svetainių pavadinimais, jie verčiami į skaitmeninį pavidalą. Šiuo pavidalu operuoja programinė įranga bei duomenų perdavimo įrenginiai, naudodami interneto protokolą IP.

Protokolų palaikymo organizacija (PSO) yra atsakinga už interneto duomenų perdavimo protokolų paskirstymą bei standartizavimą, kurie leidžia prie interneto prijungtiems kompiuteriams greitai ir patikimai keistis informacija bei palaikyti stabilų interneto ryšį.

Domenų vardų palaikymo organizacija palaiko ne tik bendruosius antro lygio DNS vardus, bet ir atskirų šalių kodų vardus.

Vyriausybinis pritariamasis komitetas yra sudarytas iš valstybių, vyriausybinių organizacijų ir tarptautinių organizacijų atstovų. Komiteto pagrindinė funkcija – pateikti ICANN direktorių tarybai jo veikla suinteresuotų valstybių, tarptautinių organizacijų interesus. GAC tenka tarpininko vaidmuo tarp ICANN direktorių tarybos ir vyriausybių, atstovaujančių šalies vartotojų interesus. Kaip ir Narystės patariamasis komitetas GAC turi tik patarimo teisę, galutinį sprendimą priima ICANN direktorių taryba.

Ombudsmenas padeda atskleisti „netinkamą administravimą“ (kaip šališkumas, diskriminacija, piktnaudžiavimas valdžia, atsisakymas suteikti informaciją ir t.t.) Internetė. Ombudsmenas, nustatęs netinkamo administravimo atvejį, gali pateikti rekomendacijas direktorių tarybai priimti atitinkamą sprendimą.

Tačiau tokia struktūra ir pats Interneto valdymas sulaukė Interneto Valdymo Darbo Grupės (IVDG) kritikos. Kritika pagrindiniais Interneto valdymo požiūriais buvo sekanti:

- *Pagrindinių Interneto vardų įrašų ir sistemų administravimas.* Vienašališka JAV Vyriausybės kontrolė, bei formalių santykių su pagrindinių Interneto serverių operatoriais stoka.

- *Skirtingi Interneto tinklų sujungimo kaštai.* Netolygus kaštų paskirstymas bei efektyvus mechanizmo šiam klausimui spręsti nebuvimas.
- *Interneto stabilumas, saugumas ir e-nusikaltimai.* Tarptautinių instrumentų ir mechanizmų tam spręsti stoka.
- *Spamas.* Nėra vieningo ar koordinuojamo požiūrio.
- *Reikšmingas dalyvavimas pasaulinės politikos formavime.* Žymūs barjerai daugiašaliam, ypač besivystančių valstybių, dalyvavimui Interneto valdymo mechanizmuose.
- *Interneto vardų paskirstymas.* Reikalingas tolesnis politikų ir procedūrų, skirstant bendruosius Interneto vardus, vystymas, ypač kiek tai susiję su išteklių paskirstymu, visuotine prieiga ir daugiakalbiškumu.
- *Išraiškos laisvės ribojimas.* Priemonės, taikomos Interneto saugumui padidinti ir kovoti su nusikaltimais, gali atvesti iki išraiškos laisvės, nustatytos žmogaus teisių deklaracijoje ir Informacinės visuomenės pasauliniame seminare (World Summit on the Information Society – WSIS³¹) Principų deklaracijoje³², ribojimo.
- *Vartotojų teisių apsauga.* Tradicinių vartotojų teisių apsauga el.erdvėje - nepakankama.
- *Daugiakalbiškumas.* Interneto vardai, el.pašto adresų ir klaviatūros standartai, kaip ir daugiakalbis turinys, nepasižymi efektyviu progresu.

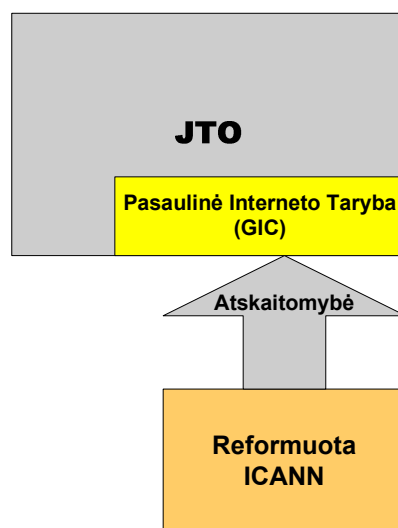
Atsižvelgus į tai, WGIG pasiūlė kelis alternatyvius Interneto modelius³³. Schematiškai pirmas modelis pateiktas 3 pav.

³¹ <http://www.itu.int/osis/basic/about.html>

³² Korsakaitė D. Interneto valdymas (Internet Governance). [interaktyvus], 2005, [žiūrėta 2008 07 30]. Prieiga per Internetą:

http://www.rtt.lt/get_file.php?file=RDovTmV3U1JUL3JydC9tL21fZmlsZXMvd2ZpbGVzL2ZpbGUyNjQwLnBkZjtJbnRlc m5ldG8gLi4uIDIwMDUtMDktMDkucGRmOzs=&view=1&PHPSESSID=86a44b8a461d063860ff3de09b068471

³³ Kurbalija J. Internet Governance: Analogue Solutions to Digital Problems. [interaktyvus], 2005, [žiūrėta 2008 06 27]. Prieiga per internetą: http://www.circleid.com/posts/internet_governance_analogue_solutions_to_digital_problems/

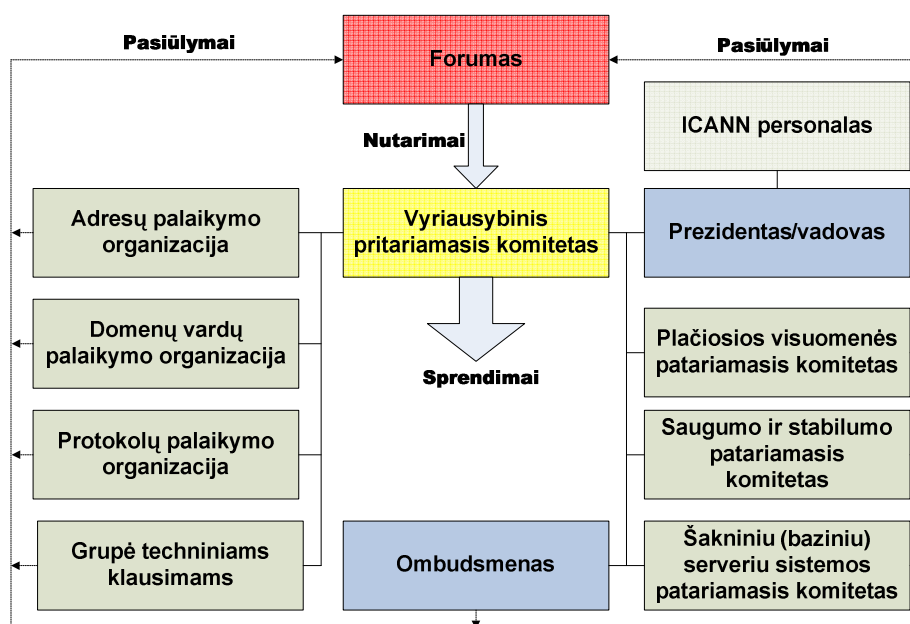
3 pav. Pirmas alternatyvus Interneto valdymo modelis

Šiame modelyje siūloma JT organizacijoje sukurti naują struktūrą – Pasaulinę Interneto tarybą. Šią tarybą sudarytų atitinkamas kiekvieno regiono (šalies) vyriausybių atstovų skaičius. Tokiu būdu vyriausybėms suteikiamas lygus atstovavimas. Šioje taryboje taip pat dalyvautų kiti suinteresuotų šalių (akademinės ir verslo bendruomenių) atstovai. Taryba perimtų dalį JAV Prekybos departamento funkcijų ir pakeistų ICANN vyriausybių pritariamą komitetą (Governmental Advisory Committee). Tokiu būdu ICANN liktų techninės ir operacinės funkcijos. Santykiai tarp Tarybos (GIC) ir reformuotos (internacionalizuotos) ICANN turėtų būti aiškiai apibrėžti, ICANN taptų atskaitinga Tarybai (GIC). Pagrindinis šio modelio tikslas – sudaryti galimybes kiekvienai valstybei lygiavertiškai atstovauti savo interesus Interneto valdyme.

Tačiau šiame modelyje galime pastebėti ir tam tikrų trūkumų:

- dėl nevienodo šalių ekonominio išsivystymo bei socialinių-kultūrinių skirtumų sunkiai tikėtina, kad modelyje pavyktų įtvirtinti daugiašališkumą ir galimybę kiekvienam suinteresuotam subjektui įnešti savo indėlį. Dėl tos pačios priežasties pakankamai sunku užtikrinti lygiavertį visų šalių dalyvavimą;
- dėl didelio narių skaičiaus, jų interesų bei siekiamų tikslų skirtumo gali susidaryti sunkumai kompromisų paieškoje ir užtęstas sprendimų priėmimas;
- nors modelyje numatomas atitinkamą (appropriate) kiekvieno regiono (valstybės) atstovavimas, tikėtina, kad visų šalių vyriausybių kontroliuojami procesai sulėtės, ypač kai eina kalba apie Interneto vardų politikos klausimus.

Interneto valdymo antro alternatyvaus modelio schema pateikta 4 pav.

4 pav. Antras alternatyvus Interneto valdymo modelis

Modelio esmė, kad nesiekama sukurti jokios specifinės priežiūros institucijos. Būtų praplėstos ICANN Vyriausybinio patariamojo komiteto (GAC) kompetencijos ribos, o klausimų svarstymai vyktų daugiau neformalaus forumo pagalba, kuriame ir susitiktų skirtingi požiūriai, bei skirtingų suinteresuotų valstybių, akademinės bendruomenės ir verslo atstovai. ICANN organizacijų ir komitetų pavaldumas perduodamas vyriausybiniam pritariamajam komitetui, kartu su direktorių tarybos funkcijomis. Forumas atliktų koordinacinę funkciją ir būtų erdvė, kurioje diskutuojama klausimais, susijusiais su Interneto valdymu. Taip pat forumas inicijuotų savus tyrimus ir rekomendacijas įvairiais klausimais, susijusiais su Interneto valdymu.

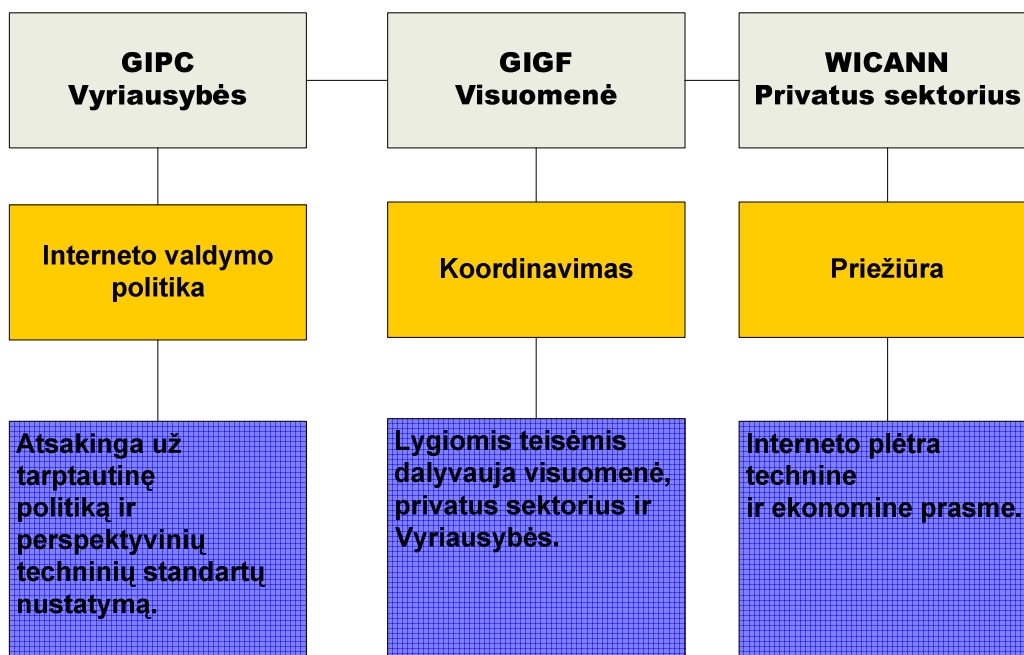
Iš šiame modelyje pastebėtų trūkumų galime paminėti sekančius:

- Abejotina, ar tokia sistema veiktų, nes greičiausiai viską spręstų JAV Prekybos departamentas su ICANN.
- Forumas, ko gero, neturėtų didesnės įtakos pačiam Interneto valdymui, valdymo tobulinimui.
- Sprendimų priėmimas iš esmės liktų dabartinėse sprendžiančiose institucijose, o tai
- nepašalintų problemos - vienašalio Interneto valdymo su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis.

Trečias pasiūlytas modelis yra panašus į pirmą, tačiau naujai kuriamą organą siūloma kurti kaip autonominę, nepriklausančią jokiai kitai organizacijai, struktūrą. Tai Tarptautinė Interneto Taryba (International Internet Council – IIC), kuri atliktų panašias į ICANN funkcijas. Taryboje vadovaujantis vaidmuo tektų vyriausybėms, kompetencija apimtų klausimus, nereguliuojamus kitų tarpvyriausybinių organizacijų. Šiame modelyje atsisakoma vyriausybinio patariamojo komiteto.

Tačiau tikėtina, kad dėl daugybės skirtingų interesų sprendimai bus priimami labai lėtai, o tai tik pablogintų situaciją dėl spartaus Interneto vystymosi. Šiuo metu modelis pernelyg neapibrėžtas.

Ketvirtas alternatyvus Interneto modelis iš kitų išsiskiria aiškiausiai aptarta struktūra. Jo schema parodyta 5 pav.

5 pav. Ketvirtas alternatyvus Interneto valdymo modelis

Valdymas šiame modelyje susideda iš Pasaulinės Interneto politikos tarybos (Global Internet Policy Council - GIPC), pasaulinio ICANN analogo (WICANN), Pasaulinio Interneto valdymo forumo (Global Internet Governance Forum - GIGF), ir kiekvienos struktūrinės dalies funkcijų. GIPC būtų skirta daugiau vyriausybiniam lygmeniui, WICANN būtų siejamas su JTO - jame svarbiausias vaidmuo teikiamas privačiam sektoriui. GIGF lygiomis teisėmis dalyvautų visos šalys - vyriausybės, privatus sektorius, visuomenė.

Pagrindinis šio modelio privalumas yra tai, kad jame numatoma ir valdymo struktūra, ir priežiūros mechanizmas, ir pasaulinis veiksmų koordinavimas. Tačiau ir šis modelis neišvengia tam tikrų trūkumų: jis yra gana sudėtingai sukonstruotas ir vargu, ar pavyktų lengvai perimti funkcijas iš JAV Prekybos departamento.

Apibendrinant šiuos modelius galima pasakyti, kad ketvirtas modelis (pav. 5) panašus į esminę Interneto valdymo restruktūrizaciją, nes:

- aiški struktūra;
- apibrėžtos dalyvių kompetencijos ribos ir funkcijos;
- dalyvavimas vienoje ar kitoje struktūroje užtikrinamas visiems subjektams;
- tikėtai kaip kompromisinis variantas, įkūnijantis kitų modelių geresnius bruožus.

Pirmas modelis taip pat pakankamai radikalus, sprendžiantis kai kurias dabartines sistemos problemas.

Tokiu būdu galima sakyti, kad tobulinant Interneto valdymą reikėtų atsisakyti 2 ir 3 modelių ir diskutuoti tik 1 ar 4 modelio ar jų principų praktinį įgyvendinimą. Tačiau negalima tikėtis, kad kuri nors šalis ar regionas aiškiai pasisakytų vieno ar kito konkretaus modelio naudai. Tikėtina, kad šalys / regionai ir toliau deklaruos paramą tam tikriems principams.

Europos Sąjungos Ministrų taryboje 2005 metų liepos mėn. debatuose³⁴ buvo išskirti pagrindiniai diskusiniai klausimai: Interneto valdymo internacionalizacija; pagrindinių interneto išteklių - Interneto vardų, IP adresų ir serverių sistemų - valdymo aspektai. Diskusijos parodė, kad linkstama link siekio išlaikyti dabartinę struktūrą, patobulinti esamas institucijas ir mechanizmus bei vengiama revoliucingų permainų. Taip pat deklaruojamas siekis į Interneto valdymą įtraukti kuo platesnį dalyvių ratą - vyriausybes, privatų sektorių, pilietinę visuomenę ir tarptautines organizacijas. Pabrėžiamas vyriausybės vaidmuo, viešosios politikos interesas. Siūloma patikslinti tarptautinių ir tarpvyriausybinių organizacijų vaidmenį. Naujasis bendradarbiavimo modelis turi būti paremtas dabartine viešojo ir privataus sektoriaus partneryste; tai turėtų būti pagrindas politiniam dialogui, pasižyminčiam greita reakcija ir lanksčiu požiūriu, kuris būtų visų vyriausybių interesuose.

2.2. Interneto valdymo teisiniai aspektai

Praktiškai bet kuris Interneto valdymo aspektas turi teisinių elementų. Paprastai yra išskiriami du požiūriai į Interneto valdymo teisinius aspektus³⁵:

1. Reali teisė. Šiuo požiūriu Internetas yra laikomas reiškiniu, analogišku telekomunikacinėms priemonėms (telegrafas, telefoninis ryšys ir t.t.). Tokiu būdu, teisinės normos, taikomos šioms telekomunikacinėms priemonėms, gali būti taikomos ir Internetui.
2. Kibernetinė teisė. Šis požiūris remiasi tuo, kad Internetas sukūrė naujus socialinių santykių kibernetinėje (virtualioje) erdvėje tipus. Todėl reikia kurti naujus, kibernetinius įstatymus, galiojančius virtualioje erdvėje.

Šiuo metu vyrauja realios teisės požiūris. Nors daugeliu atveju dalis egzistuojančių teisinių aktų gal būti taikomi ir Internetui, tačiau kai kurie reikalauja pakeitimų, kad būtų galima juos taikyti virtualiai erdvei (pavyzdžiui, prekinių ženklų apsauga). Kitais atvejais tam tikri Interneto reiškiniai, pavyzdžiui spamas, reikalauja visiškai naujų teisinių normų sukūrimo, nes, pavyzdžiui, masiniai

³⁴ Kurbalija J., Gelbstein E. Internet Governance. Issues, Actors and Divides. [interaktyvus], 2005, [žiūrėta 2008 06 28]. Prieiga per internetą: <http://www.diplomacy.edu/ISL/IG/>

³⁵ Informacijos privatumo ir saugumo būklės tyrimas lietuviškuose interneto puslapiuose. [interaktyvus], 2002, [žiūrėta 2008 08 17]. Prieiga per internetą: <http://ausis.gf.vu.lt/mg/nr/2002/10/10ii.html>

reklamos siuntimai paštu, įstatymo nėra draudžiami. Interneto valdyme jau yra arba gali būti naudojami sekantys teisiniai mechanizmai³⁶:

- teisinės normos;
- socialinės normos (papročiai);
- savireguliacija;
- reguliacija, panaudojant programinį kodą;
- teisminė praktika (teismo sprendimai);
- tarptautinė teisė.

Šiuo metu teisinės veiklos pagrindinės sritys yra: asmens privatumo apsauga, duomenų apie vartotojus apsauga, intelektualinės nuosavybės apsauga, apmokestinimas, kova su kibernetiniais nusikaltimais. Visuomenė yra dinamiška ir teisinės normos visada atsilieka nuo vykstančių permainų. Kibernetinio požiūrio šalininkai laikosi nuomonės, kad įvairios neteisėto elgesio formos jau yra plačiai paplitusios Internete, ir tokiu būdu realaus pasaulio įstatymai panaudojami neefektyviai ir reikia kurti naujus, specialius įstatymus³⁷.

Socialinės normos, kaip ir teisinės, nustato tam tikras elgesio normas. Skirtingai nuo teisinių normų, nei viena vyriausybė institucija neturi teisės versti elgtis pagal šias normas. Šių normų vykdymą prižiūri visi visuomenės nariai, veikdami vienas kitą. Atsiradimo pradžioje Internetą reguliavo tik socialinės normos, kurios gavo net-etiketo (netiquette) pavadinimą. Pagrindinė bausmė už šių taisyklių nesilaikymą buvo kitų interneto visuomenės narių spaudimas ir pašalinimas iš šios bendruomenės. Interneto plėtra padarė šias taisykles neefektyvias, kaip Interneto valdymo priemonės. Šiuo metu tokio pobūdžio taisyklės daugiausia yra naudojamos atskirose uždaroje Interneto vartotojų grupėse.

1998 metai pasirodė JAV vyriausybės paruošta interneto valdymo „baltoji knyga“³⁸, sekant kuria, Interneto valdymas turėtų būti perduotas savireguliacijai. Pagrindinis savireguliacijos skirtumas nuo socialinių normų yra tas, kad socialinės normos yra neorganizuota reguliacijos sistema, o savireguliacija – gerai organizuotos ir apgalvotos elgesio normos, įtvirtintos priimtino elgesio kodeksuose. Savireguliacijos tendencija labiausiai pasireiškia tarp Interneto paslaugų tiekėjų. Daugelio šalių vyriausybės daro spaudimą Interneto paslaugų tiekėjams, siekdamas įgyvendinti medžiagos, talpinamos internete, turinio politiką. Tiekėjai, savo ruožtu, dažniausiai naudoja savireguliaciją, kad nustatytų tam tikrus elgesio rezultatus, ko pasekoje yra atsiribojama nuo vyriausybės kišimosi į jų veiklą. Tačiau yra neaišku, iki kokio laipsnio paslaugų tiekėjai gali reguliuoti

³⁶ Maclean D. Internet Governance: A Grand Collaboration. NY: United Nations, 2005

³⁷ Memorandum of Understanding, Dept. of Commerce and ICANN. [interaktyvus], 1998, [žiūrėta 2008 06 27]. Prieiga per internetą: <http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/domainname/icann-memorandum.htm>

³⁸ Petrauskas R., Štītis D.. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nusikaltimų elektroninėje erdvėje konvencijos kontekste // Jurisprudencija. Mokslo darbai, Vilnius, 2002, t. 24 (16)

medžiagos, talpinamos interneto puslapiuose, turinį. Ar jie gali priimti sprendimus vietoj teisinių institucijų. Šiuo aspektu yra labai svarbu neužmiršti apie laisvą įsitikinimų išraišką gyvenimo privatumo apsaugą.

Teisminė praktika (teismų sprendimai) yra svarbus JAV teisinės sistemos elementas, kurios rėmuose buvo vykdomi pirmi Interneto reguliavimo bandymai. Šioje sistemoje teisminiai precedentai gali būti naudojami kaip teisinės normos, ypač situacijose, susijusiose su tokių naujų reiškinių kaip Internetas reguliavimu. Pirmas teisinis instrumentas, kurį naudoja teisėjai, yra teisinė analogija, kurios pagalba kažkas naujo yra susiejama su jau kažkuo pažįstamu.

Pagal labiausiai paplitusią nuomone, globalus Interneto pasireiškimas reikalauja globalaus reguliavimo. Globalaus reguliavimo būtinumas dažnai patvirtinamas tuo, kad nacionalinės priemonės, nukreiptos kovai su spamu, kibernetiniais nusikaltimais ir kitais nepageidaujamais reiškiniais, nėra pakankamai efektyvios. Globaliam reguliavimui yra būtinas visuotinis susitarimas. Jis gali būti pasiekiamas tik ilgų derybų pagalba. Visi tarptautiniai teisiniai resursai yra skirstomi į konvencijas, papročius ir bendrus principus.

Šiuo metu vienintelė tarptautinė sutartis, betarpiškai susijusi su Internetu, yra Europos Tarybos iniciatyvos. 2001 metais Budapešte pasirašyta Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų (Convention on Cybercrime). Europos Sąjungos iniciatyva - Europos forumas prieš elektroninius nusikaltimus. Europos Komisija įsteigė šį forumą. Tikslas - Europos Sąjungoje išplėsti bendradarbiavimą tarp šalių elektroninių nusikaltimų kontrolės srityje. 2001 metų pabaigoje Briuselyje įvyko konferencija. Joje buvo svarstomi duomenų bazių apie informacijos perdavimą kompiuteriniais tinklais minimalūs terminai. Kai kurie specialistai mano, kad Internetui reikalingas visaapimantis teisinis instrumentas – toks, kaip JTO Jūrų Teisės Konvencija³⁹. Tačiau tokia analogija nėra teisinga, nes jūrų teisei reikėjo sistematizuoti jau egzistuojančią teisę ir keturių konvencijų integraciją. Kas liečia Internetą, šiuo metu dar nėra su juo susijusios paprastos teisės. Paprastos teisės vystymas reikalauja ilgo laiko, reikalingo tam tikrų privalomų vykdymui normų susiformavimui. Yra nedidelė tikimybė, kad paprasta teisė vaidins pagrindinį vaidmenį kuriamame Interneto valdymo režime.

Taip pat yra naudojamas „švelnios teisės“ terminas. Jis taikomas įvairiems politiniams dokumentams: deklaracijoms, vadovaujantiems principams ir įstatymų projektams. Būtent „švelni teisė“ gali tapti potencialiu teisiniu metodu, taikomu Interneto reguliavimui.

Svarbus Interneto valdymo aspektas, reikalaujantis didžiausio dėmesio, yra jurisdikcija. Ji remiasi daugiausia pasaulio pasidalinimu į valstybes. Kiekviena valstybė turi teisę vykdyti jurisdikcija savo teritorijoje. Tačiau Internetas sudaro galimu tarpvalstybinius santykius, kuriuos sunku atsekti naudojant tradicinius vyriausybinius mechanizmus. Tokiu būdu Internetas iškelia dilemą, susijusią su

³⁹ Requirements for Internet Gateways. [interaktyvus], 1986, [žiūrėta 2008 06 23]. Prieiga per internetą: <http://www.ietf.org/rfc/rfc985.txt>

jo valdymu: koku būdu galima įtvirtinti Internetą esančioje teisinėje ir politinėje geografijoje. Yra trys pagrindinės jurisdikcijos sudedamosios dalys:

- koks teismas ar kitas vyriausybinių organų turi reikiamus įgaliojimus (procesinė jurisdikcija);
- kokie įstatymai turi būti taikomi (materiali jurisdikcija);
- koku būdu vykdomi teismo sprendimai (vykdomoji jurisdikcija).

Konkrečiais atvejais naudojami sekantys pagrindiniai jurisdikcijos apibrėžimo principai:

- teritorinis – valstybės valdžia savo žmonėms ir nuosavybei valstybės teritorijoje;
- pilietybės – valstybės valdžia savo žmonėms, nepriklausomai nuo jų buvimo vietos;
- pasekmės – valstybės teisė reguliuoti ekonomines ir teises pasekmes, pasireiškiančias šios valstybės teritorijoje dėl veiksmų, padarytų kur nors kitur.

Jurisdikcijos nustatymo problemos iškyla tada, kai, pavyzdžiui, konflikte dalyvauja skirtingų valstybių piliečiai arba vykdomos tarptautinės transakcijos. Patalpinant informaciją Internetu, sunku įsitikinti, kad nėra pažeidžiami kurios nors šalies įstatymai. Prieigą prie bet kurios medžiagos, patalpintos Internetu, galima gauti iš bet kurios vietos pasaulyje. Šia prasme, bet kokia veikla Internetu turi tarptautinę dedamąją. Šiuo atveju pagrindinė problema gali būti bylų, susijusių su Internetu, skaičius, kadangi bet kuri svetainė ar paslauga gali papulti po bet kurios valstybės jurisdikciją. Tokiu būdu, kiekybinis aspektas (bylų skaičius) gali pareikalauti naujų sprendimų paieškos. Galimi sprendimai gali būti:

- tarptautinės teisės modernizacija;
- nacionalinių įstatymų harmonizacija, kuri jurisdikcijos klausimus padarytų mažiau reikšmingais;
- arbitražo panaudojimas;
- techninių priemonių panaudojimas, vartotojų kilmei nustatyti.

Šiuo metu, kai tarptautinė teisė negali išspręsti bylų, susijusių su Internetu, plačiausiai naudojamas arbitražas. Atskiras tokio arbitražo pavyzdys yra vieninga domenų vardų ginčų sprendimo politika. Ji buvo sukurta tarptautinės intelektualinės nuosavybės organizacijos ir ICANN patvirtinta, kaip pagrindinė ginčų sprendimo procedūra. Tai konfliktų, susijusių su aukščiausio lygio domenų vadais, sprendimo mechanizmas. Unikalu yra tai, kad arbitražiniai sprendimai taikomi betarpiškai įtraukiant pakeitimus į domenų vardų sistemą, be nacionalinių teismų dalyvavimo. Arbitražas yra greičiausia, paprasta ir pigi konfliktų sprendimo priemonė.

Žinios ir idėjos yra svarbiausi globalios ekonomikos resursai. Jų apsauga intelektualinės nuosavybės teisės forma tampa vienu iš svarbiausių Interneto valdymo klausimų, turinčiu žymias teises ir politines pasekmes. Susiję su Internetu problemos aspektai yra prekių ženklų, autorių teisių ir patentų apsauga.

Prekinių ženklų apsaugos problema atsirado Interneto vystymosi pradžioje, kai buvo registruojami domenai su įvairių kompanijų vardais trečiaisiais asmenimis, kurie vėliau juos perparduodavo kompanijoms už žymiai didesnę kainą. Šios situacijos sprendimas teisiniais metodais tradicinėse teismų sistemose buvo labai netikslingas, nes tokių bylų nagrinėjimas užtrukdavo labai ilgą laiko tarpą. Kaip jau minėjome, tokių ginčų sprendimui buvo sukurta ir ICANN patvirtinta domenų vardų ginčų sprendimo politika.

Internetinių technologijų vystymasis, nuo galimybės „iškirpti ir įklijuoti“ (*copy/paste*) teksto dalį iki sudėtingesnių veiksmų, tokių kaip muzikinių ar vaizdo bylų platinimas Interneto pagalba, sukėlė iššūkį tradicinei autorinės teisės koncepcijai. Bet kokią medžiagą pasidarė galima kopijuoti ir platinti visame pasaulyje be žymesnių išlaidų. Šiuo metu, autorinių teisių savininkai, kurių interesus atstovauja stambios įrašų kompanijos, savo teises gina aktyviau, negu eiliniai vartotojai. Garso, vaizdo ir pramogų industrijos kompanijos vykdo aktyvią lobistinę veiklą nacionaliniame ir tarptautiniame lygyje, kad sustiprintų autorines teises. JAV griežtesnė intelektualinės nuosavybės apsauga buvo įdiegta 1998 metais, priėmus Įstatymą dėl autorinių teisių apsaugos skaitmeninėje epochoje. Tarptautiniame lygmenyje skaitmeninės medžiagos apsauga buvo įtraukta į Autorinių teisių apsaugos sutartį. Autorinių teisių apsaugai Internetu buvo bandoma naudoti ir programinės priemonės, kurios, bandant parsisiųsti nelegalias kopijas, nukreipdavo į svetaines, kur legaliai galima nusipirkti šią medžiagą arba blokuodavo kompiuterį, pateikiant perspėjimą apie bandymą parsisiųsti nelegalią medžiagos kopiją. Tačiau gali būti, kad tokios programos gali prieštarauti įstatymui ir pažeisti žmogaus teises.

Autorinių teisių apsaugos srityje egzistuoja du tarptautiniai režimai. Pasaulinė intelektualinės nuosavybės organizacija (World Intellectual Property Organization – WIPO⁴⁰) koordinuoja intelektualinės nuosavybės apsaugos režimą tradiciniu supratimu, kuris yra apibrėžtas Berno ir Paryžiaus konvencijose. Kitas, besiformuojantis režimas, koordinuojamas Pasaulinės prekybos organizacijos ir remiasi Intelektualinės nuosavybės teisių prekybos aspektų susitarimu. Intelektualinės nuosavybės apsaugos klausimų koordinavimas tarptautiniu lygiu yra perduotas Pasaulinei prekybos organizacijai, kad sustiprintų intelektualinės nuosavybės apsaugą teisės panaudojimo aspektu.

Dar vienu svarbiu žingsniu tarptautinių teisinių mechanizmu intelektualinės nuosavybės apsaugos kryptimi buvo atsakomybės už medžiagos, pažeidžiančios autorines teises, patalpinimą buvo perduotos internetinių paslaugų tiekėjams (jei tokia medžiaga nebuvo pašalinta po pranešimo apie jos egzistavimą). Tokiu būdu buvo sudaryta galimybė užtikrinti intelektualinės nuosavybės teisę Internetu.

Internetiniai nusikaltimai - tokie nusikaltimai, kuriems reikalingas internetas, kompiuteriniai tinklai kaip terpė, priemonė. Atotrūkis tarp „realios“ ir „virtualios“ teisės egzistuoja ir šiame aspekte. „Realios“ teisės atstovai pabrėžia, kad kibernetiniai nusikaltimai tai žinomi ir realiame pasaulyje

---

⁴⁰ www.wipo.int

nusikaltimai tik atlikti kompiuterio pagalba. Nusikaltimai lieka tie patys, keičiasi tik priemonės. „Virtualios“ teisės šalininkai teigia, kad unikalūs kibernetinio nusikalstamumo elementai reikalauja atskiros dėmesio, ypač kas liečia įstatymų taikymą ir prevencinių priemonių parinkimą.

Nusikaltimai virtualioje erdvėje gali būti⁴¹:

- nusikaltimai, susiję su pardavimais internete. Pasisavinamos bankų sąskaitos. Neduoda prekių, bet paima pinigus ir pan.
- "Stalking" nusikaltimai - grasinimai asmenims elektroniniu paštu (ne skambučiais).
- "Nigeria fraud" nusikaltimai - kviečia asmenis pervesti dideles pinigų sumas į užsienį, siūlo už tai dideles palūkanas, pasisavina pinigus.
- "Content" nusikaltimai - internete platinami draudžiamo turinio tekstai, ir kt.

Konvenciją dėl elektroninių nusikaltimų "Convention on Cybercrime" pasirašė Europos Sąjungos valstybės, JAV, Kanada, Japonija, Pietų Afrikos respublika). Konvenciją ne kartą kritikavo Prancūzija ir Vokietija, nes šis dokumentas nedraudžia internete skleisti teroristinio, politinio ekstremistinio pobūdžio informacijos. Daugiausia diskusijų kyla dėl to, kad įgyvendinant Konvencijos nuostatas, neretai prieštaraujama žmogiškosioms teisėms ir laisvėms. Tačiau prisijungimas prie Konvencijos negali užtikrinti vartotojų saugumo ir kontrolės internete. Savaime suprantama, kad būtina priimti ir atitinkamus įstatymus, veiksiančius šalies viduje. Vargu, ar įmanoma apsieiti ir be tam tikrų taisyklių, kurios palengvintų ir virtualaus pasaulio tyrimus, ir užtikrintų teisinį problemų būdą. Pirmiausia - tiksliai atskirų teisėtus vartotojus nuo įsibrovėlių ir kenkėjų, programų kūrėjus nuo programos klaidų, komercinį šnipinėjimą nuo smalsaus paauglio įsibrovimo.

Konvencija siūlo kiekvienai iš ją pasirašiusių šalių pirmiausia pasirūpinti finansinės informacijos, duomenų bazių ir vadinamųjų "log-file" (specialūs rinkmenai serveriuose, kuriuose talpinama tarnybinė informacija) apsauga. Be abejo, didžiulis dėmesys skiriamas ir tarptautiniam bendradarbiavimui. Jo esmė - kiberpolicijos, kurią sudarytų įvairių šalių atstovai, sukūrimas.

Naudojantis naujomis per internetą teikiamomis paslaugomis vartotojams ypač svarbu žinoti, ar jų turima svarbi informacija bus tinkamai apsaugota, jos turinys vartojimo metu nebus pakeistas ar papildytas, jos neskaitys pašaliniai asmenys ir gaus tik tie, kam ta informacija adresuota. Labai svarbu žinoti, kad visi šių operacijų dalyviai gali būti patikimai identifikuoti bei autorizuoti, kad nė vienas iš jų negalės paneigti savo dalyvavimo sandoryje⁴².

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 8 straipsnis (Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) skelbia, kad kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas, valstybės institucijos neturi teisės

⁴¹ Ryšių Reguliavimo tarnyba. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 08 18]. Prieiga per Internetą: http://62.212.198.172/go.php/lit/Apie_RRT/751/4/12

⁴² Tarptautinio seminaro "Elektroniniai nusikaltimai" pranešimų medžiagos konspektas. [interaktyvus], 2002, [žiūrėta 2008 08 18]. Prieiga per Internetą: <http://www3.mruni.lt/~akiskis/virt-nus-sem.doc>

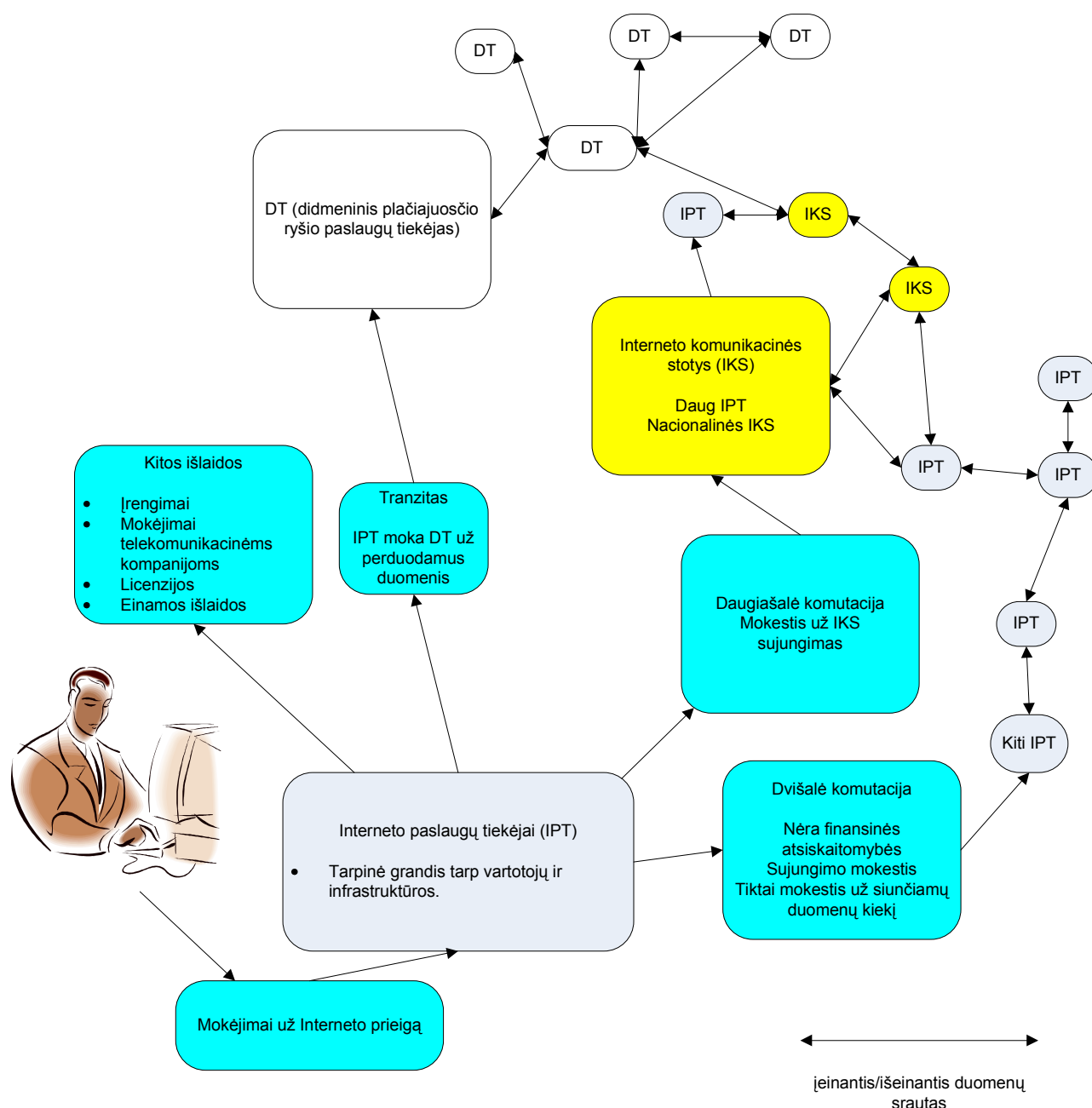
apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumui, visuomenės apsaugai ar šalies ekonominei gerovei užtikrinti, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti. Plėtojant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijoje skelbiamas nuostatas, 1997 m. gruodžio 15 d. Europarlamentas ir Europos Sąjungos Taryba priėmė direktyvą dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje.

2.3. Interneto valdymo ekonominiai aspektai

Labai dažnai klausimų, susijusių su Interneto valdymu, aptarimas yra užbaigiamas lėšų paskirstymo ir pajamų šaltinių analize. Tarp įvairių šalių, įtrauktų į Interneto funkcionavimą, vyksta daugybė finansinių operacijų:

- individualūs vartotojai ir kompanijos moka Interneto paslaugų tiekėjams;
- interneto paslaugų tiekėjai moka už ryšio operatorių paslaugas ir už prieigos į Internetą kanalą;
- Interneto paslaugų tiekėjai moka įrangos, programinių priemonių tiekėjams bei už aptarnavimą (diagnostikos instrumentai ir personalas, kas yra būtina ryšio linijai funkcionuoti, pagalbos centrai ir administracinės tarnybos);
- šalys, registruojančios domenų vardus, moka už paslaugas ne tik registratoriui, bet ir IANA;
- Interneto paslaugų tiekėjai moka regioninėms interneto registratūroms už IP adresus;
- regioninės interneto registratūros moka ICANN;
- ryšio operatoriai moka kabelių ir palydovų gamintojams, o taip pat kompanijoms, teikiančioms telekomunikacines paslaugas. Kadangi šie operatoriai dažniausiai ima bankinius kreditus, jie išmoka procentus bankams.

Rezultate, šios grandinės (6 pav.) visas išlaidas apmoka galutiniai vartotojai (individualūs ar organizacijos).

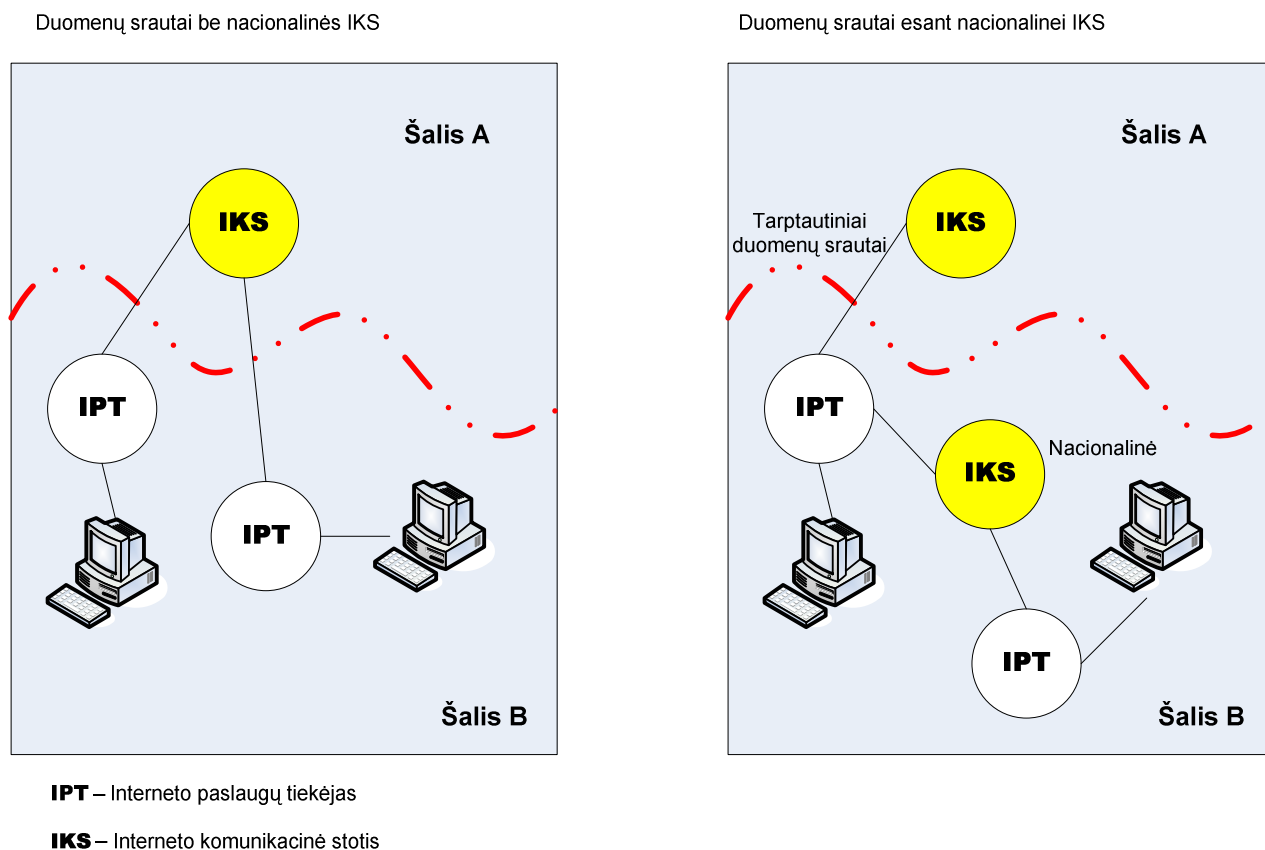

6 pav. Interneto funkcionavimo proceso dalyviai ir informaciniai ryšiai tarp jų

Šiuo metu išlaidas pagrindė dengia besivystančios šalys. Palyginus su tradicinės telefonijos sistema, kur kiekvieno tarptautinio skambučio išlaidos dalijamos abiem šalims, priimtas Interneto modelis visas išlaidas priskiria vienai pusei – besivystančioms šalims, kurios turi jungtis prie magistralių, kurios pagrindė yra išsivysčiusiose šalyse. Piniginės išlaidos yra labai svarbios labiausiai neturtingoms šalims, kuriose pelnas už tarptautines komunikacijas yra labai svarbus biudžeto papildymo šaltinis. Situaciją dar labiau apsunkino ir internetinės telefonijos (VoIP) atsiradimas, kurio pasėkoje didesnė telefoninių pokalbių dalis pradėjo vykti ne per nacionalinius ryšių operatorius, bet per Internetą. Tarptautinės elektrinio ryšio sąjungos iniciatyva buvo pradėtos derybos dėl esamos išlaidų Internetui padengimo sistemos tobulinimo, kurių tikslas – labiau subalansuotas išlaidų prieigai

prie Interneto paskirstymas. Šių derybų rezultate priimta rezoliucija Nr. 50⁴³ nesusilaukė didelių prieštaravimų iš išsivysčiusių šalių pusės.

Interneto komutacinės stotys (IKS) – tai techniniai įrenginiai, kurių pagalba interneto paslaugų tiekėjai keičiasi duomenų srautais. IKS paprastai kuriamos duomenų srautų apsikeitimui ribotos vartotojų grupės viduje (pavyzdžiui, miesto, regiono, šalies), kad išvengti nereikalingo maršrutizavimo (duomenų srautų krypties keitimo) per geografiškai nutolusius regionus (7 pav.). Tai leidžia žymiai sumažinti išlaidas Interneto palaikymui.

7 pav. Tarpvalstybinis duomenų srautų paskirstymas

IKS gali suvaidinti didelį vaidmenį sumažinant skaitmeninių technologijų atotrūkį. Pavyzdžiui, jei šalyje nėra nacionalinės IKS, didžiausius Interneto duomenų srautus tarp šalies vartotojų būtina nukreipti per kitą šalį. Tai padidina tarptautinius duomenų perdavimo srautus tolimais atstumais ir padidina Interneto paslaugų kainas.

⁴³ Spam problematika. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 07 11]. Prieiga per internetą: http://www.rtt.lt/conferences/files/EC_2004_12_07_Vaitkus.pdf

3. INTERNETO VALDYMO PATIRTIS IR TAIKYMO GALIMYBĖS

3.1. Interneto valdymo situacija Europoje

Europos šalyse Internetas reguliuojamas kaip bendrais Europos teisėtvarkos aktais, taip ir nacionalinėmis normomis. 90-ais praėjusio šimtmečio metais Europos sąjungoje buvo bandoma suderinti teisinį reguliavimą su savireguliacimu. Praktikoje, atsiradus konfliktinėms situacijoms, veikloje, susijusioje su Internetu, kaip taisyklė buvo naudojama tų šalių teisė, kurioje įvyko pažeidimas. Bet mažiau nei per dešimtmetį, Interneto turinio filtravimas daugelyje ES šalių tapo norma. Filtravimas buvo vykdomas įvairiomis formomis, įskaitant valstybinius draudimus neteisėtam turiniui nacionaliniuose Interneto segmentuose, neteisėto turinio, priimamo iš užsienio, blokavimas, o taip pat paieškos rezultatų su neteisėtu turiniu filtravimas. Prie neteisėto turinio, kuris filtruojamas Europoje, yra priskiriama vaikų pornografija, rasizmas, o taip pat medžiaga, skatinanti neapykantos ir terorizmo platinimą, nors paskutiniu metu buvo teikiamos įstatymų pataisos į kai kurių šalių įstatymus, kurios liečia azartinius žaidimus ir autorių teisę. Pagal Europos įstatymus Interneto paslaugų tiekėjai nėra atsakingi už vartotojų veiksmus tuo atveju, jei vykdo tam tikras sąlygas, susijusias su teikiama paslaugų charakteriu ir santykių su informacijos apsiikeitimo subjektais, kurių teises pažeidžia vartotojų veiksmai. Interneto paslaugų teikėjai Europoje neturi kokių nors įsipareigojimų kontroliuoti Interneto panaudojimą ir yra apsaugoti nuo neteisėto turinio Europos Sąjungos taisyklėmis, bet turi filtruoti tokią medžiagą, kada jiems bus pateiktas atitinkamas reikalavimas. Todėl filtravimo lygis Europos Sąjungos valstybėse priklauso nuo vyriausybės, policijos, o taip pat plačiosios visuomenės, pateikiančios pranešimus apie neteisėtos informacijos buvimą Internete.

Europos Sąjungos lygyje pagrindinė bendros politikos ir praktikos, susijusios su Interneto reguliavimu, kryptis yra regioninės konkurencijos ir prekybos skatinimas, kova su Internetiniu nusikalstamumu ir terorizmu, vieningos platformos patirties keitimuisi sukūrimas. 1996 m. Europos komisija pateikė ataskaitą apie „Nepilnamečių ir žmogaus orumo apsauga audio-vizualinėse ir informacinėse paslaugose“⁴⁴. Remiantis šiuo ir eile kitų dokumentų, Europos Parlamento Komisija, Europos Taryba, Ekonominis ir Socialinis Komitetas ir Regionų Komitetas priėmė priemonių, užtikrinančių saugų Interneto naudojimo planą⁴⁵, kuriame išdėstyti pagrindiniai Interneto reguliavimo ES sąjungos lygyje principai. Europos Sąjungoje yra nustatytas skirtumas tarp neteisėto ir žalingo informacijos Internete turinio. Šių dviejų tipų turiniai reikalauja skirtingų teisinių ir technologinių jų sprendimo priemonių.

⁴⁴ Protection of minors and human dignity in audiovisual and information services: Green Paper. [interaktyvus], 1996, [žiūrėta 2008 10 25]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l24030.htm>.

⁴⁵ Europos Parlamento ir Tarybos Sprendimas 276/1999/EB. [interaktyvus], 1999, [žiūrėta 2008 10 25]. Prieiga per internetą: <http://www.ada.lt/images/cms/File/Teises%20aktai/ES%20ir%20ET%20dokumentai/8.pdf>.

Taip pat pažymima, kad teisėsaugos organams vis daugiau kelia nerimo tokie nusikaltimai, susiję su Interneto naudojimu, kaip sukčiavimas, neteisėtas įsilaužimas į kompiuterinius tinklus, asmens duomenų vagystės, kompiuterinių virusų platinimas. Pagrindinis skirtumas tarp neteisėto ir žalingo turinio yra tas, kad žalingas turinys dažniausiai laikomas įžeidžiančiu, nepageidaujamu arba šlykščiu, bet, kaip taisyklė, nėra nusikalstamas, kas reiškia, kad jam negalima pritaikyti baudžiamosios ar administracinės teisės.

Interneto paslaugų tiekėjų atsakomybė detalai atspindi ES Elektroninės komercijos direktyvoje 2000/31/EB⁴⁶. Jos pagrindinis teiginys yra tas, kad ši Direktyva yra taikoma Interneto paslaugų tiekėjams, vykdančioms veiklą ES ribose ir taip pat yra taikoma bet kuriai mokamai paslaugai, kuri teikiama elektroninėmis priemonėmis, o taip pat pagal individualią paslaugos gavėjo užklausą (apsilankymas Internetinėje parduotuvėje ar reklama Internetu). Priklausomai nuo tam tikrų sąlygų, paslaugų teikėjas, veikiantis kaip tarpininkas perduodant duomenis Internetu arba užtikrinantis prieigą prie Interneto, negali būti atsakingi už perduodamos informacijos turinį. Pagal šią Direktyvą ES narės negali įpareigoti Interneto paslaugų tiekėjų sekti informaciją, kurią jie perduoda ar saugo. Ši Direktyva suteikia Interneto paslaugų tiekėjams gan didelį imunitetą nuo atsakomybės už neteisėtą turinį. Tai padaryta atsižvelgiant į daugelio šalių įstatymus ir praktiką, kuri siekia plėsti Interneto naudojimą ir laisvą nuomonių išraišką.

Kaip rašoma ES tarybos pamatiniame sprendime 2004/68/TVR, „kiekviena valstybė narė imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad būtų baudžiamas toks toliau nurodytas tyčinis veikimas, atliekamas panaudojant kompiuterinę sistemą arba be jos, neturint teisės to daryti... vaikų pornografijos platinimas, skleidimas arba perdavimas“⁴⁷. Tokiu būdu turėtų būti vykdomas informacijos filtravimas, kuris gali būti atliekamas dviejuose lygiuose, priklausomai nuo vartotojo pasirinkimo:

- Interneto paslaugų tiekėjo lygyje - centralizuotame serveryje, kuris suteikia vartotojams prieigą prie visų Interneto resursų. Vartotojas pats pasirenka paslaugų tiekėją, kuris siūlo informacijos filtravimą.
- filtravimas vartotojo lygyje, kai vartotojas pasirenka individualias filtravimo priemones.

Valstybėms narėms paliekama galimybė nustatyti prievolės informacinės visuomenės paslaugų teikėjams nedelsiant informuoti kompetentingas viešąsias institucijas apie įtariamą nelegalią veiklą arba informaciją, kurią pateikia jų paslaugų gavėjai, arba prievolę pateikti kompetentingoms institucijoms, gavus jų prašymą, informaciją, leidžiančią nustatyti jų paslaugos gavėjų, su kuriais jie sudarę informacijos saugojimo sutartis, tapatybę.

⁴⁶ Elektroninės komercijos Direktyva 2000/31/EB. [interaktyvus], 2000, [žiūrėta 2008 10 25]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0031:LT:NOT>.

⁴⁷ Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR 2003 m. gruodžio 22 d. dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 10 25]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004F0068:LT:HTML>

2001 ES priėmė Konvenciją dėl elektroninių nusikaltimų⁴⁸. Valstybės, šios konvencijos dalyvės, įsipareigoja priimti atitinkamus teisės aktus ir taikyti atitinkamas priemones, kurių gali prireikti konkrečių nusikaltimų tyrimui, įrodymų, esančių elektroniniame pavidale surinkimui. Tokiu būdu jos įsipareigoja imtis atitinkamų priemonių priversiančių Interneto paslaugų teikėją, pagal jo turimas technines galimybes, surinkti ir išsaugoti atitinkamoje laikmenoje duomenis, susijusius su konkrečia ribojamo turinio informacija, perduodama valstybės, konvencijos dalyvės, teritorijoje esančia kompiuterių sistema.

Siekiant kriminalizuoti veikas, susijusias su rasinės ir tautinės neapykantos kurstymu pasitelkiant kompiuterines sistemas, 2002 m. lapkričio 7 d. buvo priimtas Europos tarybos konvencijos dėl nusikaltimų elektroninėje erdvėje papildomas protokolas (2002) 24. Protokole rasinė ir tautinė neapykanta kurstanti informacija apibrėžiama kaip bet koks rašytinis, vizualinis ar kitoks pateikimas minčių ir teorijų, propaguojančių diskriminaciją ar smurtą prieš individą ar jų grupes, išsiskiriančius dėl savo rasės, tikėjimo, politinių pažiūrų ir pan⁴⁹.

Tokiu būdu jos įsipareigoja imtis atitinkamų priemonių priversiančių Interneto paslaugų teikėją, pagal jo turimas technines galimybes, surinkti ir išsaugoti atitinkamoje laikmenoje duomenis, susijusius su konkrečia ribojamo turinio informacija, perduodama valstybės, konvencijos dalyvės, teritorijoje esančia kompiuterių sistema.

3.2. Interneto valdymo aspektai Lietuvoje

Informacinių technologijų (tame tarpe ir Interneto) teisinio reglamentavimo procesas šiandien apima tokias sritis kaip keitimasis informacija per pasaulinius informacinius tinklus, elektroninė komercija, elektroniniai kontaktai, nepopierinė dokumentų ruošimo ir keitimosi technologija, skaitmeniniai parašai, kompiuterinių programų ir duomenų teisių apsauga ir kt.⁵⁰ Šiuo metu visuomeninius santykius, apimančius elektroninius ryšius ir su jais susijusią veiklą, reglamentuoja Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymas (Žin., 1998, Nr. 56-1548; 2002, Nr. 75-3215) ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (Žin., 1996, Nr. 71-1706; 2000, Nr. 75-2272).

Lietuvos Respublikos Ryšių reguliavimo tarnyba (toliau – RRT) įkurta, vadovaujantis Telekomunikacijų įstatymu ir Europos Sąjungos direktyvų nuostatomis, skirtomis Europos Sąjungos

⁴⁸ 2001 11 23 Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų. [interaktyvus], 2001, [žiūrėta 2008 10 25]. Prieiga per internetą: <http://www.nplc.lt/lit/ta/20011123.doc>

⁴⁹ Контроль над Интернетом. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 06 23]. Prieiga per internetą: <http://www.klubok.net/article2084.html>

⁵⁰ Transparency, Incentives and Prevention (TIP) for Corruption Control and Good Governance. [interaktyvus], 2002, [žiūrėta 2008 06 24]. Prieiga per internetą: http://siteresources.worldbank.org/INTWBIGOVANTCOR/Resources/1740479-1149112210081/2604389-1149274062067/2613434-1149276254021/quinghua_paper.pdf

šalių nepriklausomoms Nacionalinėms ryšių reguliavimo institucijoms. Savo veiklą Tarnyba pradėjo 2001 m. gegužės mėnesį, reorganizavus valstybės įmonę „Valstybinė radijo dažnių tarnyba“⁵¹. Vienas iš pagrindinių Ryšių reguliavimo tarnybos tikslų – siekti veiksmingos konkurencijos elektroninių ryšių srityje, o viena iš pagrindinių jos funkcijų - kontroliuoti, prižiūrėti ir įgyvendinti Elektroninių ryšių įstatymo nuostatas. Taigi ši tarnyba turi rūpintis tiek konkurencijos palaikymu bei sukūrimu, tiek ir apsauga nuo tam tikrų piktnaudžiavimo pasireiškimų, kuriuos galėtų lemti operatorių, turinčių didelę įtaką atitinkamoje rinkoje. Ryšium su tuo Ryšių reguliavimo tarnyba gali ūkio subjektams, turintiems didelę įtaką rinkoje, nustatyti tam tikrus įpareigojimus: skaidrumo, nediskriminavimo, apskaitos atskyrimo, įpareigojimą suteikti prieigą, kainų kontrolės ir sąnaudų apskaitos įpareigojimus.

RRT, vadovaudamasi 2004 m. balandžio 28 d. Europos Komisijos reglamentu (EB)Nr. 874/2004, kuris nustato „.eu“ aukščiausio lygio domeno įdiegimo ir funkcijų viešosios tvarkos taisyklės bei registracijai taikomus principus, 2005 m. spalio 4 d. patvirtino Viešojo administravimo institucijos teisės registruoti domeno vardą „.eu“ aukščiausio lygio domene patvirtinimo taisyklės. Taisyklės nustato viešojo administravimo institucijų, veikiančių pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus, teises į atitinkamo jų pavadinimo ar plačiai vartojamo sutrumpinimo, atitinkančio domeno vardą, registravimą „.eu“ aukščiausio lygio domene, patvirtinimo sąlygas ir tvarką. Taip pat minėtos taisyklės nurodo, ką gali registruoti viešojo administravimo institucijos, teritorinės valstybinio administravimo institucijos ir savivaldybių administravimo institucijos ir kas turi pirmumo teisę registruoti teritorijos, už kurią tos institucijos atsakingos, pavadinimą ir pavadinimą, kuriuo ta teritorija plačiai žinoma. Šis teisės aktas nustato aiškias sąlygas, kuriomis RRT priima sprendimą patvirtinti ar nepatvirtinti viešojo administravimo institucijos teisę registruoti prašomą domeno vardą ir informaciją pateikia aukščiausio lygio domeno „.eu“ registrai ar jo įgaliotam asmeniui⁵².

Lietuviškojo domeno, t. y. internetinio vardo, kurio galūnė yra „.lt“, administratorius yra Kauno technologijos universiteto Informacinių technologijų plėtros institutas (KTU ITPI). Domenai su „.lt“ galūne registruojami pagal KTU ITPI nustatytas domenų registravimo taisyklės⁵³. Kauno technologijos universiteto Informacinių technologijų plėtros institutas yra akredituotas .eu domeno registratorius, taip pat KTU ITPI yra ICANN akredituotas domenų registratorius.

1981 m. Europos Taryba priėmė Konvenciją dėl asmenų apsaugos, susijusios su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu. Konvencijos tikslas - ginti žmogaus asmeninį gyvenimą, taip pat keitimąsi informacija už valstybės sienų. Lietuvoje Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas⁵⁴ buvo priimtas 1996 metais. Šio įstatymo tikslas - nustatyti duomenų subjektų teises ir šių teisių

⁵¹ Vienas milijardas interneto vartotojų. [interaktyvus], 2006, [žiūrėta 2008 06 23]. Prieiga per internetą:

<http://www.kriause.com/?p=33>

⁵² Webster F. Theories of the Information Society. Los Angeles: Routledge, 2006

⁵³ .lt domeno registras. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 08 08]. Prieiga per internetą: <http://www.domreg.lt/>

⁵⁴ Brumpton C. Recent Developments on International Internet Governance. [interaktyvus], 2006, [žiūrėta 2008 06 27]. Prieiga per internetą: <http://www.svantesson.org/Carla.doc>

apsaugos tvarką, teisių į duomenis bei duomenų apsaugos garantijas tvarkant informacinėse sistemose esančius asmens duomenis.

Kaip visame pasaulyje, taip ir Lietuvoje, plečiantis Internetui, didėja nusikaltimų, susijusių su juo ar kompiuterių panaudojimu, skaičius. Lietuvoje atsakomybė už teisės pažeidimus elektroninėje erdvėje yra numatyta ATPK ir BK normose. 2006 metais buvo parengtas Tinklų ir informacijos saugumo įstatymo projektas, bet jis iki šiol dar nėra priimtas. 2001 m. įsigaliojusiame Baudžiamajame kodekse atsirado iš esmės naujas XXXI skyrius „Nusikaltimai informatikai“, numatantis atsakomybę už kompiuterinius nusikaltimus. Naujajame skyriuje yra 3 straipsniai, kurie aprėpia šias nusikalstamas veikas:

§ 196 straipsnis -kompiuterinės informacijos sunaikinimą arba pakeitimą;

§ 197 straipsnis -kompiuterinės programos sunaikinimą arba pakeitimą;

§ 198 straipsnis -kompiuterinės informacijos pasisavinimą ir skleidimą.

2003 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 250 dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo. Viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarka buvo parengta vadovaujantis 1999 m. sausio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu 1999/276/EB, patvirtinančiu ilgalaikį Bendrijos veiksmų planą, kaip skatinti saugiau naudotis Internetu kovojant su neteisėtu ir žalingu tarptautinių tinklų turiniu ir eile visuomenės informavimą reglamentuojančių Lietuvos Respublikos įstatymų. Lietuvoje egzistuojantis neskelbtinos ir riboto naudojimo informacijos Internetu platinimo teisinis reguliavimas turėtų būti keičiamas, paliekant didesnę galimybę šią sritį reguliuoti savireguliacinėmis priemonėmis.

Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 17 str. numato galimybę verstis telekomunikacijų veikla (įskaitant ir Interneto paslaugų teikimą) be išankstinio valstybės institucijų leidimo, su sąlyga, kad būtų laikomasi šio įstatymo ir kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimų. Tokiu būdu telekomunikacijų operatoriams suteikta galimybė savo nuožiūra kontroliuoti perduodamos informacijos turinį, su sąlyga, kad perduodamos informacijos turinys neprieštarautų galiojantiems įstatymams.

Plečiantis technologijoms ir elektroninių ryšių rinkoms esamas teisinis reguliavimas nebeatitinka visuomeninių santykių pažangos, elektroninių ryšių rinkų plėtros poreikio ir būtinybės kuo vienodžiau reguliuoti visą ryšių infrastruktūrą. To negalima užtikrinti, kai vientisą elektroninių ryšių sritį reglamentuoja 2 teisės aktai. Lietuvoje elektroninė komercija vystosi labai lėtai. Manoma, kad viena iš elektroninės komercijos lėtos plėtros Lietuvoje priežastis yra įvairias veiklos sritis reguliuojančių teisės aktų sudaromos kliūtys. Nors atsižvelgiant į tai, kad 2000 metais priimti tarptautinę teisę bei išsivysčiusių šalių patirtį atitinkantys nauji Civilinis kodeksas ir Elektroninio

parašo įstatymas, kad asmenų teises ir pareigas nustato įstatymai, galima teigti, kad Lietuvoje galiojanti teisinė sistema sudaro prielaidas plėtoti elektroninę komerciją. Tačiau nėra elektroninei komercijai plėtoti reikalingų poįstatyminių teisės aktų, yra spragos esančiuose teisės aktuose.

2003 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 290 dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo⁵⁵. Viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarka buvo parengta vadovaujantis 1999 m. sausio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu 1999/276/EB, patvirtinančiu ilgalaikį Bendrijos veiksmų planą, kaip skatinti saugiau naudotis Internetu kovojant su neteisėtu ir žalingu tarptautinių tinklų turiniu ir eile visuomenės informavimą reglamentuojančių Lietuvos Respublikos įstatymų. Nors šiuo nutarimu patvirtintoje tvarkoje dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo deklaruojama Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo patvirtintas daugiamečių ES valstybių saugesnio Interneto veiksmų planas reikšmė, jame nėra skatinama savireguliacija, kuri ypač akcentuojama Europos Sąjungoje.

Galima pažymėti, kad Lietuvoje, skirtingai nuo Europos Sąjungos egzistuojančio teisinio reguliavimo, neskelbtinos ir riboto naudojimo informacijos Internetu platinimas yra pernelyg griežtai reguliuojamas, paliekant labai siaurą terpę savireguliacijai. Taip pat svarbu pabrėžti, kad Lietuvoje neskelbtinos ir riboto naudojimo informacijos internete teisinis reguliavimas yra ganėtinai nenuoseklus ir kai kuriais atvejais nepakankamas. Pažymėtina, kad nors Lietuvoje neskelbtinos ir riboto naudojimo informacijos teisinis reguliavimas yra pakankamas, kalbant apie daugelį visuomenės informavimo priemonių ir būdų, tačiau daugelis įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų neturėtų būti aiškinamos plečiamai, siekiant pritaikyti jas Interneto aplinkai.

---

⁵⁵ Nutarimas dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo. [interaktyvus], 2003, [žiūrėta 2008 10 25]. Prieiga per internetą: <http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=61873>.

4. INTERNETO VALDYMO PRAKTINIS TYRIMAS

Tyrimo tikslas: Nustatyti Interneto valdymo vystymosi tendencijas.

Tyrimo uždaviniai: Siekiant minėto tyrimo tikslo suformuluoti pagrindiniai tyrimo uždaviniai:

- nustatyti priimtinausią Interneto valdymo struktūrą (modelį);
- valstybės dalyvavimą Interneto reguliavime būtinumą;
- apžvelgti svarbiausias Interneto valdymo funkcijas;
- apibendrinti tyrimo rezultatus ir pateikti rekomendacijas.

Tyrimui atlikti pasirinkta viena iš ekspertų vertinimo būdų, tai formalizuota apklausa. Ekspertinė apklausa tai kompetentingų asmenų, tam tikros srities specialistų arba atstovų apklausa, kurie gerai žino problemą. Prognozuojant ar planuojant situacijas ar įvykius, ekspertams dažniausiai keliamas uždavinys - įvertinti problemišką ir sudėtingą situaciją, pateikti kelis galimus alternatyvius situacijos vertinimus ir kelias prognozes ar plano versijas. Analizuodami galimas versijas, ekspertai įvertina jų svarbą, tarpusavio ryšius, o planuodami tolesnius veiksmus gali įvertinti ir materialinius bei žmogiškuosius išteklius, numatyti trukmę ir apskaičiuoti finansines išlaidas. Vienas iš sudėtingesnių ekspertų atrankos uždavinių – suformuoti ekspertų savybių sistemą. Dažniausiai pageidaujamos ekspertų charakteristikos vertinamos kokybiškai. Tokioms savybėms priskiriama kompetencija, kūrybiškumas, požiūris į ekspertizę, mąstymo lankstumas, patikimumas, savikritiškumas, mokėjimas dirbti kolektyve. Viena iš svarbiausių savybių – kompetencija. Formalių rodiklių taikymas (pareigų, mokslinių laipsnių ir vardų, publikacijų kiekio) galėtų turėti pagalbinį charakterį.

Formalizuota anketa - anketavimas sociologams įprastine šio žodžio prasme; respondentai gauna smulkiai išdėstytą anketą su uždaraais arba pusiau uždaraais klausimais. Šio metodo tikslas – atskleisti daugumos specialistų nuomones bei iškeltos problemos sprendimo aspektų vertinimą, taigi gauta informacija analizuojama ir kokybiškai, ir kiekybiškai. Šio vertinimo metodo privalumai:

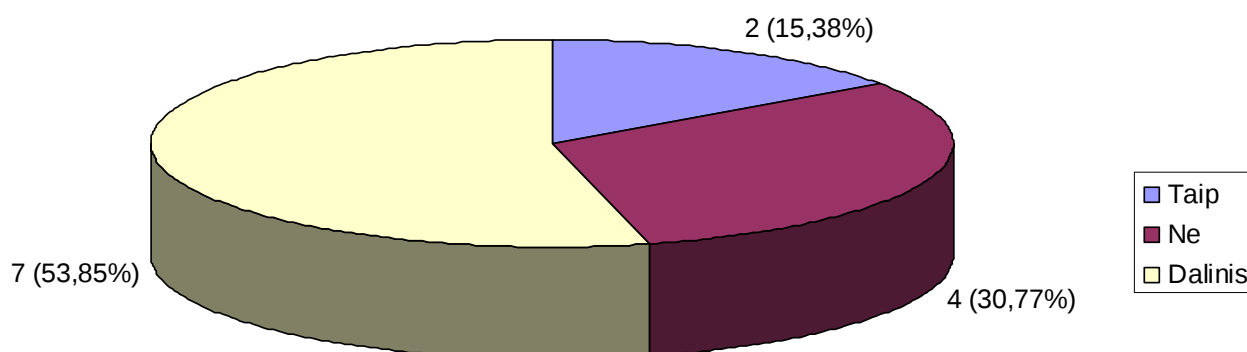
- Pirmiausia ekspertinio vertinimo metodas yra išskirtinai plačiai taikomas dviem kryptimis: vertinant praeities reiškinius ar faktus ir moksliškai nuspėjant tolesnes raidos tendencijas. Taigi gebėjimas teisingai suvokti galimybes, kurias teorijai ir praktikai teikia ekspertinio vertinimo metodas, ir mokėjimas vertinant teisingai interpretuoti gautus rezultatus visais laikais bus vertingas teisinio mokymo elementas.
- Antras ekspertinio vertinimo metodo privalumas – šio metodo įgyvendinimo subjektai – ekspertai. Asmenys, tam tikrų mokslų ekspertai, beveik visada būna ir to mokslo srities žinovai. Taigi ekspertai yra asmenys, geriausiai išmanantys nagrinėjamą problemą.

Anketa (priedas) buvo sudaryta iš dviejų tipų klausimų. Uždari klausimai (1, 2, 4 ir 5), kuriais buvo siekiama nustatyti ekspertų nuomonę apie Interneto valdymo struktūrą (modelį) ir valstybės dalyvavimo Interneto reguliavime būtinumą. Trečia klausimas apie Interneto valdymo funkcijų svarbą

ekspertams, buvo pateiktas su galimais atsakymų variantais, kuriuos reikia įvertinti skalėje nuo 1 iki 5. 1 reiškia visišką tokios funkcijos nereikalingumą, o 5 – tokios funkcijos būtinumą.

Šiame tyrime apklausta 13 ekspertų. Apklausai buvo pasitelkti ekspertai iš įvairių veiklos sričių, tačiau jie vienaip ar kitaip yra susiję su Interneto valdymo problema. Ši respondentų grupė yra pakankamai kompetentinga analizuoti, vertinti Interneto valdymo modelius, atsakyti į pateiktus klausimus, nes dirba ilgą laiką toje srityje, turi patirties. Dešimt ekspertų dirba universitetuose, o trys Informacinės Visuomenės Plėtros Komitete.

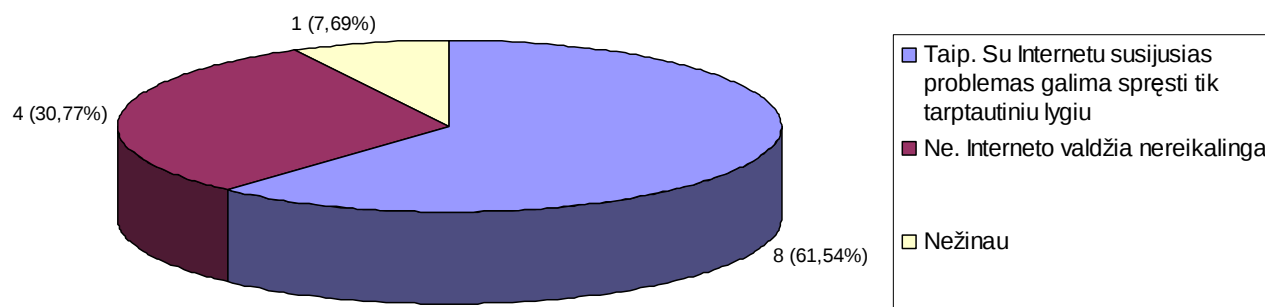
Ar reikalingas valstybinis Interneto reguliavimas?

8 pav. Respondentų nuomonių apie Interneto valstybinio reguliavimo būtinumą pasiskirstymo diagrama

Iš 8 pav. pateiktos diagramos matome, kad didesnė pusė ekspertų (53,85%) pripažįsta, kad bent dalinis valstybės Interneto reguliavimas yra reikalingas. Beveik trečdalis (30,77%) kategoriškai neigia bet kokią valstybės Interneto reguliavimą. Tai galima paaiškinti tuo, kad Lietuvos teisėje egzistuoja keletas įstatymų, kuriuose minimas Internetas ir reguliuojama tam tikrų santykių, susijusių su juo, sfera. Tačiau teismų praktika šiuo klausimu yra nedidelė. Reikia pažymėti, kad iš tikrųjų, sukurti įstatymą, o vėliau stebėti jo efektyvumą, yra nelabai tinkamas įstatymų kūrimo būdas. Tačiau paskutiniu metu, padaugėjus nusikaltimų Interneto erdvėje, pasigirsta raginimų ir nuomonių sukurti tam tikrą juridinių santykių hierarchiją, kuri turėtų būti įtvirtinta įstatymuose.

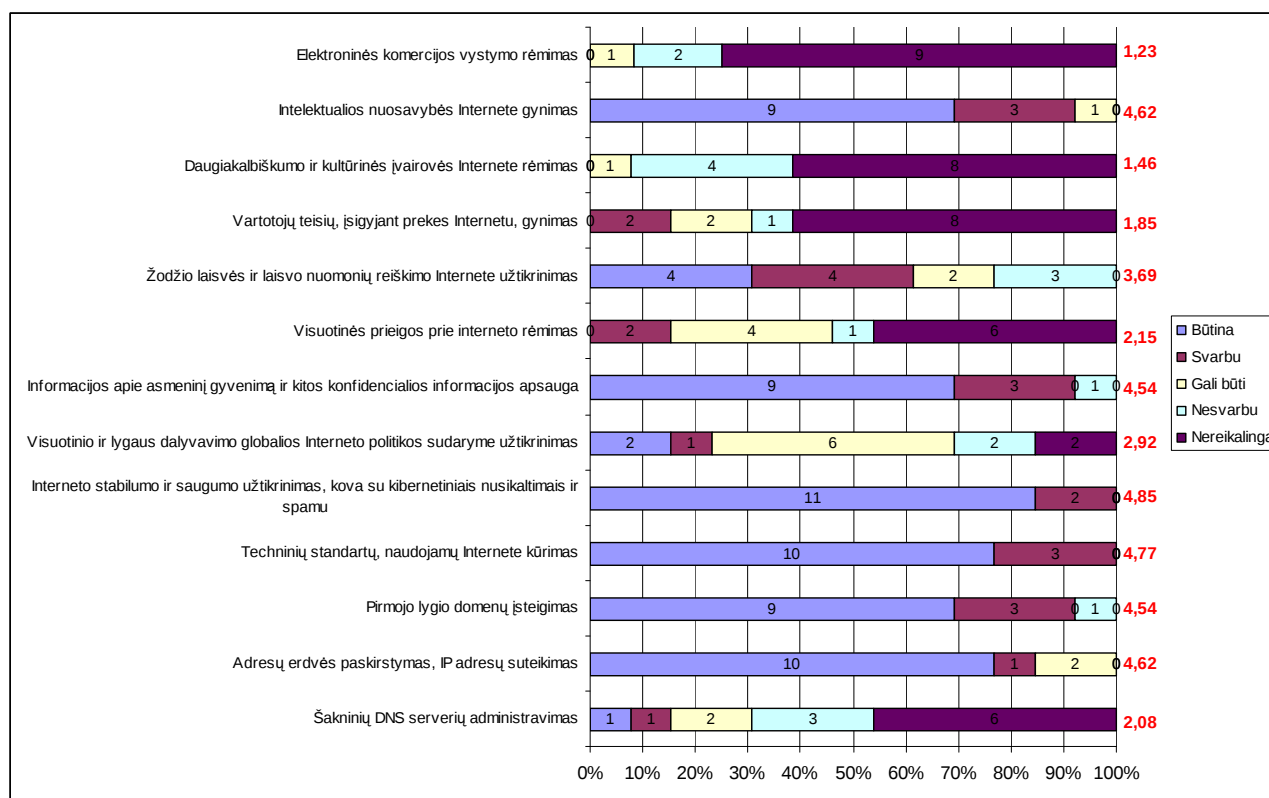
Ar reikalingas tarptautinis organas, kuris spręstų klausimus, susijusius su Interneto funkcionavimu?

9 pav. Respondentų nuomonių apie tarptautinio organo, sprendžiančio klausimus, susijusius su Internetu, reikalingumą pasiskirstymo diagrama

Beveik trečdalis ekspertų (30,77%) mano, kad toks tarptautinis Interneto valdymas nėra reikalinga. Vienas ekspertas neturėjo nuomonės. Likusieji (61,54%) mano, kad klausimus, susijusius su Internetu, reikia spręsti tarptautiniu lygiu. Tai lemia daugelis Interneto sričių. Daugelis išsivysčiusių pasaulio šalių yra suinteresuotos sukurti vieningą kovos su kibernetiniais nusikaltimais sistemą. Šie nusikaltimai jau dabar yra tarptautiniai ir vienu metu vykdomi keliose pasaulio valstybėse. Labiausiai perspektyvus čia yra bendradarbiavimas, susijęs su informacijos apie tokius nusikaltimus keitimusi, duomenų ir įrodymų operatyvus pateikimas kitų valstybių teisėsaugos organams.

Tačiau tai tik vienas problemų, susijusių su Internetu, tarptautinis aspektas. Tokio organo sprendžiamų klausimų ratas, ekspertų nuomone, parodytas 10 pav.

10 pav. Ekspertų nuomonės apie tarptautinę Interneto valdymo kompetenciją pasiskirstymų diagrama

Iš diagramos (10 pav.) matome, kad pagrindiniai tokio Interneto valdymo sprendžiami klausimai turėtų būti:

- Interneto stabilumo ir saugumo užtikrinimas, kova su kibernetiniais nusikaltimais ir spamu;
- techninių standartų, naudojamų Internete kūrimas;
- adresų erdvės paskirstymas, IP adresų suteikimas;
- intelektualios nuosavybės Internete gynimas.

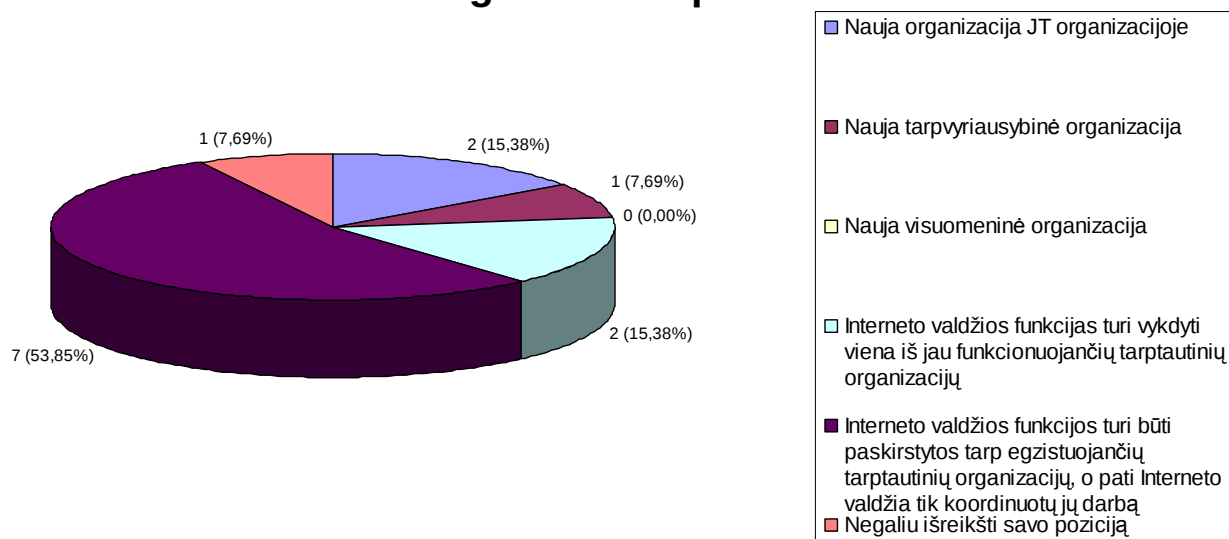
Praktiškai nereikalingais spręsti tokioje organizacijoje ekspertai laiko:

- elektroninės komercijos vystymo rėmimas;
- vartotojų teisių, įsigyjant prekes Internetu, gynimas;
- daugiakalbiškumo ir kultūrinės įvairovės Internete rėmimas.

Kaip matome, ekspertai nurodė, kad pagrindiniai klausimai, kurie turėtų būti deleguoti tokiam tarptautiniam Interneto valdymui yra susiję su opiausiomis šių dienų Interneto problemomis: kibernetiniai nusikaltimai, spamas, autorinių teisių apsauga, asmens duomenų apsauga. Aišku, ekspertai paliko ir pagrindinius šiuo metu „Interneto valdymo“ sprendžiamus klausimus: adresų erdvės, domenų registravimas, techniniai Interneto standartai. Savaime suprantama, kad tokie klausimai, kaip elektroninės komercijos rėmimas arba daugiakalbiškumo rėmimas yra atskirų valstybių

ar net greičiau atskirų Interneto bendruomenių reikalas. Tai iš esmės atitinka ir tarptautiniuose susitikimuose, aprašytuose šiame darbe, Interneto valdžios klausimais, priimtų dokumentų turinius.

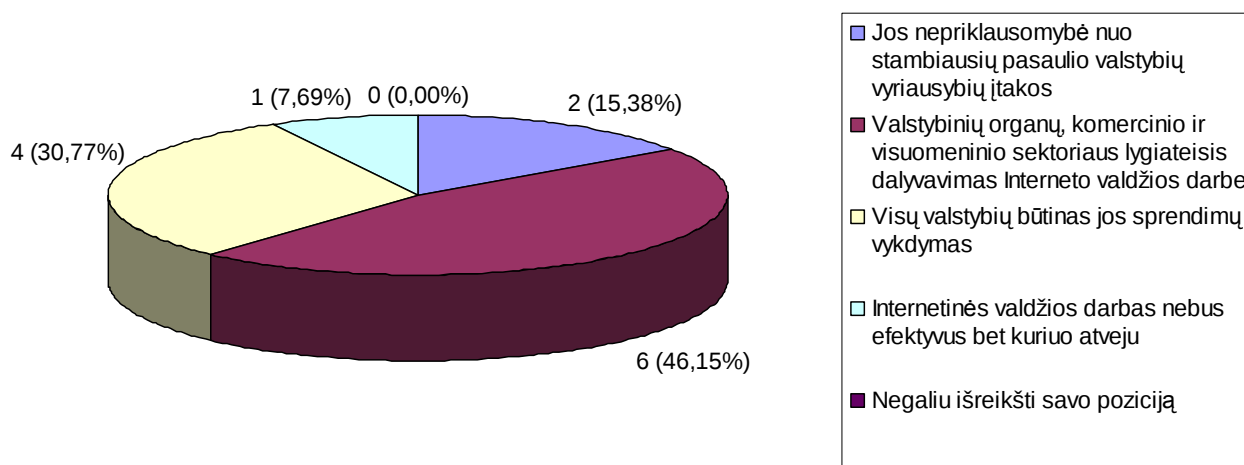
Jeigu bus sudaroma Interneto valdžia, kokia ji turėtų būti organizacine prasme?

11 pav. Ekspertų nuomonių apie jiems priimtinausią Interneto valdymo modelį pasiskirstymo diagrama

Iš 11 pav. pateiktos diagramos matome, kad didžioji ekspertų dalis (53,85%), priima kompromisinį Interneto valdymo variantą: interneto valdžios funkcijos turi būti paskirstytos tarp egzistuojančių tarptautinių organizacijų, o pati Interneto valdžia tik koordinuotų jų darbą. Tačiau ekspertai neatmeta nei šiame darbe aprašyto pirmo modelio (15,38%) – nauja organizacija JT organizacijoje, nei antrojo (15,38%) – struktūriškai rekonstruoti dabartinį Interneto valdymą.

Koks Jūsų nuomone iš išvardintų faktorių yra pagrindinis, kad užtikrinti efektyvų Interneto valdžios darbą?

12 pav. Ekspertų nuomonių apie faktorius, užtikrinančius efektyvų Interneto valdymo darbą pasiskirstymo diagrama

12 pav. pateiktoje diagramoje matome, pagrindiniu faktoriumi, lemiančiu efektyvų Interneto valdymo darbą, ekspertai laiko dalyvavimą tokiaame valdymo organe valstybinių organų, komercinių bei visuomeninių struktūrų lygiateisiais pagrindais (46,15%). Ne ką svarbiu faktoriumi (30,77%) ekspertai laiko Interneto valdymo sprendimų būtiną vykdymą visomis valstybėmis. Tai greičiausiai lemia ir ekspertų nusistatymas apie svarbiausius tokio valdymo sprendžiamus uždavinius (kova su nusikalstamumu Internetu, spamu, autorių teisių gynimas).

Tyrimo rezultatai: Atliktas tyrimas parodė, kad daugelio ekspertų nuomone, reikalingas dalinis Interneto valstybinis reguliavimas. Tai galima paaiškinti tuo, kad šiuo metu vis didėja poreikis normatyviniam Interneto reguliavimui tokiose sferose kaip nusikaltimai Internetu, autorių teisių apsauga, asmens duomenų apsauga. Todėl ekspertai patvirtina, kad yra reikalinga sukurti tam tikrus įstatymus, numatančius atsakomybę už tam tikrus nusikaltimus, atliktus Internetu ar jo pagalba. Tokiu būdu pasireikštų valstybės dalyvavimas Interneto reguliavime.

Iš kitos pusės valstybės dalyvavimas Interneto reguliavime turėtų pasireikšti jos dalyvavime įvairių tarpvalstybinių susitarimų sudaryme, o taip pat dalyvavimą tarptautinėse organizacijose, susijusiose su Interneto reguliavimu. Tai patvirtina ir ekspertų nuomonė apie tai, kad problemas, susijusias su Internetu galima spręsti tik tarptautiniu mastu.

Ekspertų nuomone Interneto valdymas turėtų būti tam tikras koordinuojantis organas, į kurį įeitų valstybių, komercinių struktūrų ir vartotojų atstovai. Pabrėžiama, kad tai tik koordinuojantis organas, o pačios tokios valdžios funkcijos turėtų būti paskirstytos tarp jau egzistuojančių organizacijų.

Pagrindinėmis funkcijomis ekspertai laiko kovos su kibernetiniais nusikaltimais koordinavimas, techninių standartų priėmimas, adresinės erdvės paskirstymas, intelektualinės nuosavybės gynimas.

Apibendrinant galima pasakyti, kad ekspertai išreiškia šiuo metu vyraujančią nuomonę apie Interneto valdymą, t.y. išskiriami du tokio valdymo funkcijų tipai. Techninis, kuris apibrėžia standartizaciją ir adresinės erdvės paskirstymą ir valstybinis reguliavimas, kurį atlieka atskiros valstybės priimdamos atitinkamus aktus. Tačiau tokių aktų veiksmingumas Interneto atveju gali būti pasiektas tik esant tam tikriems susitarimams valstybių lygyje. Tokių susitarimų sudarymą ir turėtų koordinuoti Interneto valdymas.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

1. Internetas jau pasiekė tokį išsivystymo lygį ir taip gali veikti visuomenės gyvenimą, kad tai sąlygoja atitinkamą valstybės reakciją – vyriausybės poveikio forma. Bet sėkmingo problemų, susijusių su Interneto naudojimo reguliavimu, sprendimo nacionalinių įstatymų lygyje dar nepastebėta. Tai yra sąlygota Interneto specifika ir, visų pirma, jo eksteritorialumu.
2. Interneto reguliavimu užsiima daug dalyvių, kaip valstybinių taip ir nevalstybinių. Pagrindinės reguliavimo funkcijos yra standartizacija ir adresinių resursų paskirstymas. Šias funkcijas pagrinde vykdo nevalstybiniai dalyviai.
3. Interneto architektūros taryba (IAB) yra pagrindinis dalyvis standartizacijoje. Atsiradus būtinumui priimti naują standartą, IAB aptaria problemą, priima šį standartą ir paskelbia apie jį tinkle. Be to, IAB seka įvairius tinklo parametrus, kurie turi būti unikalūs. Vienintelė valstybinė organizacija, turinti įtakos standartizacijos srityje, yra Tarptautinė elektrinio ryšio sąjunga (ITU). Tačiau ji turi nedidelę įtaką Interneto standartams.
4. Svarbiausios organizacijos, kurios susijusios su Interneto resursų patalpinimu ir adresų erdvės paskirstymu yra Interneto vardų ir numerių suteikimo korporacija (ICANN), regioniniai Interneto registracijos skyriai ir serverių-maršrutizatorių operatoriai. Tarptautinė elektrinio ryšio sąjunga (ITU) vaidina svarbų vaidmenį telekomunikacinių priemonių adresacijos srityje ir šios veiklos reikšmė didėja, nes Interneto paslaugos vis labiau persipina su telefonijos paslaugomis.
5. Trečia reguliavimo funkcija yra valstybinė politika, kuri vykdoma vyriausybiniais dalyviais. Tarp vyriausybinių dalyvių yra griežtas konkrečių veiklos sričių pasiskirstymas. Prekybos ir intelektualinės nuosavybės srityse kiekvienai valstybei tenka susitaikyti su anksčiau sudarytais susitarimais.
6. Atlikus analizę, galima padaryti išvadą, kad Interneto reguliavimo susitarimai apima daug sričių, bet juose nėra specialių taisyklių ir procedūrų, kurios liestų tokių susitarimų realizavimą ir vykdymą.
7. Reglamentavimas vyksta fragmentiškai. Daugelis susitarimų apima tik tam tikrus sektorius ir neįvertina ryšių su kitomis veiklos sritimis. Susitarimai, sudaryti atskirose srityse, dažnai net prieštarauja taisyklėms ir normoms, sukurtoms kitose srityse.
8. Atlikus siūlomų Interneto valdymo modelių analizę ir ekspertų vertinimus galima pasakyti, kad šiuo metu priimtinausiai būtų Interneto valdymo funkcijas paskirstyti tarp egzistuojančių tarptautinių organizacijų, o pati Interneto valdžia tik koordinuotų jų darbą.
9. Tokio modelio priimtinumą sąlygoja ir tai, kad galima pastebėti du pagrindinius faktorius, kurie gali apsunkinti susitarimo dėl Interneto reguliavimo priėmimą. Visų pirma, politinės

organizacijos kol kas nepripažino ir nepriėmė ekstrateritorinę Interneto prigimtį. Antra, jei vyriausybės nuspręstų, kad Interneto pagrindas yra kontrolė ir kiti politiniai mechanizmai, tai gali pakeisti prioritetus Interneto politikoje.

10. Lietuvos Respublikoje plečiantis technologijoms ir elektroninių ryšių rinkoms esamas teisinis reguliavimas nebeatitinka visuomeninių santykių pažangos, elektroninių ryšių rinkų plėtros poreikio ir būtinybės kuo vienodžiau reguliuoti visą ryšių infrastruktūrą. To negalima užtikrinti, kai vientisą elektroninių ryšių sritį reglamentuoja 2 teisės aktai.

Siūlymai

1. Siekiant nustatyti optimalią Interneto teisinio reguliavimo kryptį, visų pirma tokį reguliavimą reikia apriboti tik tomis sritimis, kurios negali būti reguliuojamos dėl egzistuojančių teisinių normų ir taisyklių, kurios yra priimtose tarptautiniame lygyje arba priimtose vartotojų savireguliacijos organizacijomis. Naudojimosi Internetu normatyviniai aktai, prieš juos priimant, turi būti aptariami ir derinami su savireguliacijos organizacijomis ir Interneto paslaugų tiekėjais. Taip pat tokie aktai turi įvertinti šių organizacijų nuomonę apie planuojamą įdiegti aktą.
2. Teisėtvarcos organai, kurių kompetencijoje yra užtikrinti, kad Interneto struktūra nebūtų panaudota nusikalstamiems tikslams, turi bendradarbiauti pagal tarptautines sutartis su kompetentingais kitų valstybių organais, kad būtų galima numatyti, išaiškinti ir užkirsti kelią nusikaltimams, kurie daromi pasinaudojus Internetu.

LITERATŪRA

1. Abbate J. *Inventing the Internet*. Cambridge: MIT Press, 1999.
2. Abraitis B. V., Otas A. Informacijos privatumo ir saugumo būklės tyrimas
3. Background report of the Working Group on Internet Governance. [interaktyvus], 2005, [žiūrėta 2008 06 24]. Prieiga per internetą: <http://www.wgig.org/docs/BackgroundReport.pdf>.
4. Bagby W. J. *Introduction: Cyberlaw: A Forward*. [interaktyvus], 2002, [žiūrėta 2008 08 17]. Prieiga per Internetą: <http://faculty.ist.psu.edu/bagby/Pubs/39ABLJ521.pdf>.
5. Bellia, Berman. *Cyberlaw: Problems of Policy and Jurisprudence in the Information Age*. New York, West Group, 2003.
6. Brumpton C. *Recent Developments on International Internet Governance*. [interaktyvus], 2006, [žiūrėta 2008 06 27]. Prieiga per internetą: <http://www.svantesson.org/Carla.doc>.
7. Dáil Debate. Tuesday, 12 April 2005. [interaktyvus], 2005, [žiūrėta 2008 07 30]. Prieiga per Internetą: <http://debates.oireachtas.ie/DDebate.aspx?F=DAL20050412.xml&Page=3&Ex=H16-264#H16-264>.
8. Delta G.B. *Law of the Internet*. Aspen Law & Business, 2005.
9. DNS. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 07 09]. Prieiga per internetą: <http://www.dns.org/DNS>
10. Domenai. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 08 18]. Prieiga per Internetą: <http://www.rrt.lt/index.php?1039057279&PHPSESSID=133c22b26970dcbb9ebbf0931f2ae03>.
11. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2002/58/EB 2002 m. liepos 12 d. [interaktyvus], 2002, [žiūrėta 2008 07 11]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=36605.
12. Europos Sąjungos indėlis į Pasaulio aukščiausiojo lygio susitikimo informacinės visuomenės klausimais (WSIS) antrąjį etapą. [interaktyvus], 2005. [žiūrėta 2008 06 28]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0234:LT:NOT>.
13. Final Report of the Geneva Phase of the Summit. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 06 23]. Prieiga per internetą: http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0009!R1!PDF-E.pdf.

14. Geneva Declaration of Principles. [interaktyvus], 2003, [žiūrėta 2008 07 11]. Prieiga per internetą: http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/md/03/wsis/doc/S03-WSIS-DOC-0004!!PDF-E.pdf.
15. Guide to the Uniform Domain Name Dispute Resolution Policy. [interaktyvus], 1999, [žiūrėta 2008 07 10]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/amc/en/domains/guide/#a1>
16. ICANN and Internet Governance: Getting Back to Basics. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 08 18]. Prieiga per Internetą: http://www.cdt.org/dns/icann/20040713_cdt.pdf.
17. ICT. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 06 24]. Prieiga per internetą: http://searchcio-midmarket.techtarget.com/sDefinition/0,,sid183_gci928405,00.html.
18. Informacijos privatumo ir saugumo būklės tyrimas lietuviškuose interneto puslapiuose. [interaktyvus], 2002, [žiūrėta 2008 08 17]. Prieiga per internetą: <http://ausis.gf.vu.lt/mg/nr/2002/10/10ii.html>
19. Informacinių technologijų teisinio reglamentavimo principai. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 08 18]. Prieiga per Internetą: http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/informatikos_ir_statistikos_katedra/Paskaitu_medziaga/Teises_informatika/teises_informatika.pdf.
20. ITU-T Recommendation D.50. International Internet connection. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 08 17]. Prieiga per Internetą: <http://www.itu.int/ITU-T/studygroups/com03/iic/docs/TRECD50-0406Amd1E.pdf>.
21. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija // Valstybės žinios, 2003, Nr. 107-4786.
22. Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų. [interaktyvus], 2001, [žiūrėta 2008 07 11]. Prieiga per internetą: <http://www.nplc.lt/lit/ta/20011123.doc>.
23. Korsakaitė D. Interneto valdymas (Internet Governance). [interaktyvus], 2005, [žiūrėta 2008 07 30]. Prieiga per Internetą: http://www.rrt.lt/get_file.php?file=RDovTmV3UIJUL3JydC9tL21fZmlsZXNMvd2ZpbGVzL2ZpbGUyNjQwLnBkZjtJbnRlcm5ldG8gLi4uIDIwMDUtMDktMDkucGRmOzs=&view=1&PHPSESSID=86a44b8a461d063860ff3de09b068471.
24. Kurbalija J. Internet Governance: Analogue Solutions to Digital Problems. [interaktyvus], 2005, [žiūrėta 2008 06 27]. Prieiga per internetą: http://www.circleid.com/posts/internet_governance_analogue_solutions_to_digital_problems/.
25. Kurbalija J., Gelbstein E. Internet Governance. Issues, Actors and Divides. [interaktyvus], 2005, [žiūrėta 2008 06 28]. Prieiga per internetą: <http://www.diplomacy.edu/ISL/IG/>.
26. Maclean D. Internet Governance: A Grand Collaboration. NY: United Nations, 2005.

27. Memorandum of Understanding, Dept. of Commerce and ICANN. [interaktyvus], 1998, [žiūrėta 2008 06 27]. Prieiga per internetą:
<http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/domainname/icann-memorandum.htm>.
28. Petrauskas R., Štītis D.. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nusikaltimų elektroninėje erdvėje konvencijos kontekste // Jurisprudencija. Mokslo darbai, Vilnius, 2002, t. 24 (16).
29. Requirements for Internet Gateways. [interaktyvus], 1986, [žiūrėta 2008 06 23]. Prieiga per internetą: <http://www.ietf.org/rfc/rfc985.txt>.
30. Ryšių Reguliavimo tarnyba. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 08 18]. Prieiga per Internetą: http://62.212.198.172/go.php/lit/Apie_RRT/751/4/12.
31. Senunas E. The 1997 GATS Agreement on Basic Telecommunications: A Triumph For Multilateralism, or the Market? [interaktyvus], 1997, [žiūrėta 2008 07 06]. Prieiga per internetą: http://www.bc.edu/bc_org/avp/law/st_org/iptf/articles/content/1997111401.html
32. Spam problematika. [interaktyvus], 2004, [žiūrėta 2008 07 11]. Prieiga per internetą: http://www.rrt.lt/conferences/files/EC_2004_12_07_Vaitkus.pdf.
33. Tarptautinio seminaro "Elektroniniai nusikaltimai" pranešimų medžiagos konspektas. [interaktyvus], 2002, [žiūrėta 2008 08 18]. Prieiga per Internetą: <http://www3.mruni.lt/~akiskis/virt-nus-sem.doc>.
34. Transparency, Incentives and Prevention (TIP) for Corruption Control and Good Governance. [interaktyvus], 2002, [žiūrėta 2008 06 24]. Prieiga per internetą: http://siteresources.worldbank.org/INTWBIGOVANTCOR/Resources/1740479-1149112210081/2604389-1149274062067/2613434-1149276254021/quinghua_paper.pdf.
35. Vienas milijardas interneto vartotojų. [interaktyvus], 2006, [žiūrėta 2008 06 23]. Prieiga per internetą: <http://www.kriause.com/?p=33>.
36. Webster F. Theories of the Information Society. Los Angeles: Routledge, 2006.
37. .lt domeno registras. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 08 08]. Prieiga per internetą: <http://www.domreg.lt/>.
38. 2001 11 23 Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų. [interaktyvus], 2001, [žiūrėta 2008 10 25]. Prieiga per internetą: <http://www.nplc.lt/lit/ta/20011123.doc>.
39. Контроль над Интернетом. [interaktyvus], 2008, [žiūrėta 2008 06 23]. Prieiga per internetą: <http://www.klubok.net/article2084.html>.

Matežonok O. Internetinės valdžios (Internet governance) samprata ir taikymo galimybės / Viešojo administravimo (Elektroninės valdžios administravimo) magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. A. Augustinaitis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2008. – 64 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota Interneto valdymo samprata bei jos taikymo galimybių aspektai, pateikta galimų Interneto valdymo modelių analizė, iškeltos politinės, ekonominės ir teisinės problemos tokio valdymo įdiegimui bei pateikti pasiūlymai optimalios Interneto valdymo krypties pasirinkimui. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu pateikta Interneto valdymo samprata, jos atsiradimo būtinumas, ryšys su pačia Interneto infrastruktūra. Antroje dalyje nagrinėjami Interneto valdymo galimi modeliai bei analizuojamos jų taikymo galimybės, kurias lemia politiniai, ekonominiai bei teisiniai aspektai. Trečioje dalyje apžvelgiama Interneto valdymo situacija Europoje ir Lietuvoje. Ketvirtoje dalyje nagrinėjamas ekspertų požiūris į interneto valdymo būtinumą ir jos diegimo galimus variantus.

Pagrindiniai žodžiai: Interneto valdymo, Interneto infrastruktūra, Interneto valdymo modeliai, Interneto etiketas, teisinis Interneto reguliavimas.

Matežonok O. Internet governance conception and practice possibilities / Master's Work in Public Administration (E-Government Administration). Supervisor prof. dr. A. Augustinaitis. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2008. – 64 p.

ANOTATION

In this Master's work are analyzing internet governance conception and those governance practice possibilities, give analysis of possible Internet governance models, pose political, economical and juridical problems to introduce such government and describe suggestions to choose optimal direction of Internet governance installation. In first chapter in theoretical aspect is described Internet governance conception, rise necessity, relationships with Internet infrastructure. Second chapter analysis possible Internet governance models and those models installation political, economical and juridical aspects. Third chapter overlook Internet governance situation in Europe and Lithuania. In fourth chapter are analyzing expert opinion in Internet governance necessity and installation possible variants.

Key words: Internet governance, infrastructure of Internet, models of Internet governance, Internet etiquette, juridical regulation of Internet.

Matežonok O. Internetinės valdžios (Internet governance) samprata ir taikymo galimybės / Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. A. Augustinaitis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2008. – 64 p.

SANTRAUKA

Šiuolaikinis visuomenės vystymosi etapas charakterizuojamas išaugusiu informacinių procesų vaidmeniu visose žmogaus veiklos sferose. Didelis kompiuterinių ir telekomunikacinių technologijų diegimo greitis aplenkia socialinių ir teisinių santykių informacinėje visuomenėje vystymosi tempus. Šiuo metu nėra pakankamai išanalizuoti Interneto valdymo modeliai, jų privalumai, trūkumai, taikymo galimybės, o taip pat jų taikymo aspektai Lietuvoje, kaip ES narėje. Šio darbo tikslas yra apžvelgti Interneto valdymo atsiradimo istoriją, jo sampratos teorinius aspektus bei modelius. Nustatyti šių modelių privalumus ir trūkumus. Darbe iškelti sekantys uždaviniai:

- apžvelgti Interneto valdymo sąvoką, jos atsiradimo istoriją bei vystymąsi;
- pateikti pagrindinius Interneto valdymo modelius, nustatant jų privalumus ir trūkumus;
- tyrimo pagrindu nustatyti pagrindines Interneto valdymo vystymosi tendencijas;
- apibendrinti tyrimo rezultatus ir pateikti rekomendacijas Interneto valdymo modeliui.

Tyrimas atliktas taikant literatūros analizės, gautų tyrimo duomenų grupavimo, apibendrinimo ir lyginimo metodus. Empirinei analizei taikomas ekspertinės apklausos metodas.

Darbe pateikiama Interneto valdymo problemos analizė. Aprašomi galimi tokio valdymo struktūriniai modeliai. Apžvelgiami Interneto valdymo teisiniai bei ekonominiai aspektai pasaulyje ir Lietuvoje. Atlikta ekspertinės apklausos analizė leidžia įvertinti Interneto valdymo vystymosi tendencijas.

Matežonok O. Internet governance conception and practice possibilities / Master's Work in Public Administration (E-Government Administration). Supervisor prof. dr. A. Augustinaitis. – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2008. – 64 p.

SUMMARY

Current phase of the society development exhibits an abruptly growing role of information processes in all spheres of human activities. Rapid integration of computer technologies and telecommunications into social activities runs ahead of social and legal relations in an information-oriented society. At this moment are not deep analysis of Internet governance models, they advantages, limitations, possibilities of practice. Purposes of this work are take overlook on Internet governance history, theoretical aspects of such governance concepts and models. Estimate those models advantages and limitations. Goals of this work are:

- overlook Internet governance concept, history and development;
- give Internet governance models, they advantages and limits;
- on research results estimate main Internet governance evolution tendencies;
- generalize research results and give recommendations for Internet governance model.

Research is made using analysis of literature method, results are grouping applying generalization and comparison methods. Experimental research was made by experts poll method.

In this work Internet governance problem is discussed. This work present and describe likely such Internet governance structural models. Overlook Internet regulation juridical and economical sides. With expert poll results analysis in this work, Internet governance develops trends are estimated.

PRIEDAI

Priedas. Ekspertų apklausos anketa

ANKETA

Gerb. Respondente, šios anketos tikslas išsiaiškinti Jūsų nuomonę apie Interneto valdymą. Apklausa anoniminė. Jūsų užpildytos anketos duomenimis naudosis tik tyrėjas, jie niekur nebus skelbiami taip, kad būtų galima atpažinti Jūsų asmenį. Maloniai kviečiame dalyvauti apklausoje. Ji padės pasiekti nustatytą tyrimo tikslą.

Pažymėjimai:

○ - pažymėkite tik vieną iš pateiktų atsakymų variantų;

1. Ar reikalingas valstybinis Interneto reguliavimas?					
Taip					○
Ne					○
Dalinis					○
2. Ar reikalingas tarptautinis organas, kuris spręstų klausimus, susijusius su Interneto funkcionavimu?					
Taip. Su Internetu susijusias problemas galima spręsti tik tarptautiniu lygiu					○
Ne. Interneto valdžia nereikalinga					○
Nežinau					○
3. Kokie klausimai, Jūsų nuomone, turi būti sprendžiami tarptautinės „Interneto valdžios“? Kiekvieno klausimo svarbą įvertinkite penkių balų sistemoje. (5 – būtina, 4 – svarbu, 3 – gali būti, 2 – nesvarbu, 1 – nereikalinga)					
	5	4	3	2	1
Šakninių DNS serverių administravimas	○	○	○	○	○
Adresų erdvės paskirstymas, IP adresų suteikimas	○	○	○	○	○
Pirmojo lygio domenų įsteigimas	○	○	○	○	○
Techninių standartų, naudojamų Internete kūrimas	○	○	○	○	○
Interneto stabilumo ir saugumo užtikrinimas, kova su kibernetiniais nusikaltimais ir spamu	○	○	○	○	○
Visuotinio ir lygaus dalyvavimo globalios Interneto politikos sudaryme užtikrinimas	○	○	○	○	○
Informacijos apie asmeninį gyvenimą ir kitos konfidencialios informacijos apsauga	○	○	○	○	○
Visuotinės prieigos prie interneto rėmimas	○	○	○	○	○
Žodžio laisvės ir laisvo nuomonių reiškimo Internete užtikrinimas	○	○	○	○	○
Vartotojų teisių, įsigyjant prekes Internetu, gynimas	○	○	○	○	○
Daugiakalbiškumo ir kultūrinės įvairovės Internete rėmimas	○	○	○	○	○
Intelektualios nuosavybės Internete gynimas	○	○	○	○	○
Elektroninės komercijos vystymo rėmimas	○	○	○	○	○

4. Jei bus sudaroma Interneto valdžia, kokia ji turėtų būti organizacine prasme?		
Nauja organizacija JT organizacijoje		☐
Nauja tarpvyriausybė organizacija		☐
Nauja visuomeninė organizacija		☐
Interneto valdžios funkcijas turi vykdyti viena iš jau funkcionuojančių tarptautinių organizacijų		☐
Interneto valdžios funkcijos turi būti paskirstytos tarp egzistuojančių tarptautinių organizacijų, o pati Interneto valdžia tik koordinuotų jų darbą		☐
Negaliu išreikšti savo poziciją		☐
5. Koks Jūsų nuomone iš išvardintų faktorių yra pagrindinis, kad užtikrinti efektyvų Interneto valdžios darbą?		
Jos nepriklausomybė nuo stambiausių pasaulio valstybių vyriausybių įtakos		☐
Valstybinių organų, komercinio ir visuomeninio sektoriaus lygiateisis dalyvavimas Interneto valdžios darbe		☐
Visų valstybių būtinas jos sprendimų vykdymas		☐
Internetinės valdžios darbas nebus efektyvus bet kuriuo atveju		☐
Negaliu išreikšti savo poziciją		☐

Nuoširdžiai dėkoju už atsakymus.